

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE EĞLENCE HAYATI*

*İsmail PIRLANTA***

ÖZET

İnsan tabiatının en önemli gereksinimlerinden birisi de eğlenme ve rahatlama ihtiyacıdır. Zira insanın hem bedenen hem de ruhen tam bir doyuma ulaşmasında eğlenme ve rahatlama aktiviteleri mühim bir yer kaplamakta bu ihtiyaçlar giderilmediğinde insan kendisini eksik hissetmekte bu durum da ona rahatsızlık vermektedir. Bu bağlamda, İnsan psikolojisini analiz hususunda en mahir kişilerden birisi olan Hz. Peygamber insanın beden ve ruh dünyasında önemli mevki işgal eden eğlenme ve rahatlama ihtiyacını görmezden gelmemiş, meşru yani İslam Dini'nin çizmiş olduğu sınırlar dâhilindeki eğlenme ve rahatlama aktivitelerine onay vermiştir. Ancak bu konuda günümüz Müslümanlarının Hz. peygamberin vermiş olduğu bu onayın mahiyet ve içeriğinden tam manasıyla haberdar olmadıklarını görmekteyiz. İslam toplumunda, eğlenme adı altında icra edilen fakat Allah resulünün tasvip etmediği uygulama ve faaliyetlerin yanı sıra İslam adı altında ortaya konan ancak Hz. peygamber dönemi eğlence biçimi ile hiçbir surette ilişkisi olmayan aktivitelerin de görülüyor olması yukarıda dile getirdiğimiz gerçeği teyit eder mahiyettedir. Günümüz Müslümanlarının içerisinde buldukları bu durumun akademik seviyede çözüm bulunması gereken bir problem olduğu kanaatindeyiz. Söz konusu problemin çözümü bağlamında, bir İslam tarihçisi olarak çalışmamızda Hz. Peygamber dönemi eğlence hayatını cahiliye dönemi ile de bağlantılı bir şekilde İslam tarihinin ana kaynaklarına müracaat etmek suretiyle tespit etmeyi amaçlamaktayız. Böylelikle Hz. Peygamber döneminde eğlence hayatı ile ilgili yapılanlar, onun eğlence adı altında tasvip edip etmediği hususlar ve eğlenme noktasında tavsiye ettiği şeyler tarihi süreç bağlamında en sağlıklı bir şekilde günümüz insanının istifadesine sunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, eğlence, spor, asrısaadet, dinlenme, oyun

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi, El-mek: ip-66@hotmail.com

NIGHTLIFE DURING THE PERIOD OF PROPHET MUHAMMAD (PBUH)

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

With the arrival of Islam religion the nature of the entertainment phenomenon which is inherent and spiritual needs of the people had changed; its content had gained a new dimension and its the unique structure of the previous period had arisen the need to revise with the Prophet hand. Thus The Prophet (pbuh) sought to establish understanding to understanding according to the essence and spirit of Islam. Islamic scholars have also put forward different interpretations about the entertainment concept in Islamic period by taking into account the changing needs and expectations of society. In this context, In this context, some scholars the influence of the entertainment have evaluating as a mental disorder and a roughness in some nature but also have evaluating it close to haram, the detestable. Quintessentially in this subject which is open to abuse of people, added that the different reinterpretations of scholars applications which can be considered extremeness understatement in society has come to light. To be contented with only juridical interpretations On entertainment matter and to neglect historical consequence of the event make it a prosaic understanding of the Islamic entertainment phenomenon. Therefore given certain provisions don't satisfy people. As a matter of fact discussing people still entertainment phenomenon supports our argument.

we need to look with a new perspective on this phenomenon as we eliminate the issues listed above, and determine better understanding of Islamic entertainment. This perspective, historic adventure of fun concept in the period of prophet Muhammad (pbuh) is to unroll. In this way,we prepared our article under two main headings. The first of these: "In Pre-Islamic (Ignorance) Period Entertainment Life", the second: "Nightlife During the period of prophet Muhammad (pbuh)".

Nightlife During The Period of Prophet Muhammad (Pbuh)

The prophet (pbuh) was aware of that companions of prophet muhammad (pbuh) couldn't throw over their old life and tradition. Because these were customs which generating, holding together, distinguishing them from other tribes. The prophet (pbuh) had made no pretensions to remove from completely companions of prophet muhammad (pbuh) their old values, traditions and routine living. The prophet (pbuh) had also made no pretensions to establish rules which never seen before and have not been put into the implementation phase in Arab society. The prophet (pbuh) was aware of living Islam with this community. In this context, he had both preached Islam and lived it as leader and evaluated and weeded out old values, traditions and routine living of Arab society. In this process, his indispensable criterion had been the general principles of Islam and clear limits of halal haram field. If old values, traditions and routine living of Arab society had gotten this criterion's to agree, they could have been continued their

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015*

existence. Some had managed to enter the scope of the criteria by a number of corrections but they have completely abandoned somehow incompatible with the general principles of Islam. In the light of this digression The Prophet (pbuh) made the necessary recommendations and has taken necessary arrangements and measures about entertainment subject.

Conclusion

It is necessary to determinate the life of Prophet Muhammad (pbuh) in terms of his applications about the issue of entertainment. In fact, in the Islamic community, there are some types of entertainments which are exercised in the name of fun, yet are not considered as appropriate ways for having fun by the God's messenger. There are some types of entertainments which are also practiced in the name of Islam, yet do not have any relationship/authenticity in the Sunnah of the Prophet (pbuh). In order to eliminate these contrasts within the Islamic society is only possible by setting forth the entertainment life in the era of the Prophet (pbuh).

The Prophet (pbuh), who is the most important role model and the leader of the Muslim society in every respect, is also model for appropriate way of entertainment, which Muslims can easily practice, when we examine his sixty three years of life. First of all, he was assessing entertainment as among the basic needs and recreation tools of the people. According to him, similar to the fact that one needs food and water when he/she is hungry, it is also necessary to practice things that let person to relax and have rest when that person needs to relax in terms of body and mind. The Prophet of Islam brought some arrangements and limitations to the issue of entertainment in the life of his companions as he re-organized their pre-Islamic lives. When he was making the changes he was taking account of the social and cultural conditions and limitations of the community that he lived. He made his decisions and applications in accordance with the requirements and expectations of his community. The Prophet (pbuh) gave importance to the continuity of the customs that are compatibility to Islam, which keep individuals together in their happy or painful moments. Therefore, he did not prohibited the customs regarding the weddings, which are indispensable parts of having fun, the celebration of religious festivals, and the ceremonies for army which were returning from the military campaign. In contrast, he welcomed and encouraged such activities. In this context, it is seen from the incidents that we examined in this study the Prophet (pbuh) gave permission to music, musical instruments and the singer. Even, from the resources it can be understood that the prophet permitted people to choose to become singer as a professional occupation in order to entertain people during wedding, religious festivals and circumcision ceremonies.

When he was prohibiting instruments, the Prophet (pbuh) was concerned with compatibility of music from the instruments with the essence of Islam instead of the way they were made by people. According to the hadith literature which records everyday life of Muslims in the early days of Islam, several musical instruments, including stringed, pulsatile and the wind instruments were used and people were having fun in their special occasions accompanied by the

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015*

songs played through the instruments. Besides, the Prophet (pbuh) allowed people to exhibit their skills in several plays in order to entertain people. He even encouraged them in this regard. He also did not allow some of his companions who want to stop such entertainment. By watching the plays with his wife Aisha, he gave the message that women also are allowed to join such entertainments. Also the Prophet (pbuh) allowed players to exhibit their shows in his masjid on special days of his companions, which indicates that he let Muslims to use such places for having home for every activities which involves Muslim community.

The Prophet (pbuh) did not allow any time his companions to practice the attitudes and behaviors which contrast to human dignity in the name of fun. In this context, he made necessary warnings and showed his companions the legitimate ways for having fun. Furthermore he never allowed singers or songs which attach and assault him and the religion of Islam under the name of entertainment. He severely punished the people involved in such acts. On the other hand, the Prophet (pbuh) never approach positively to the taverns, which were among the most important places for entertainment industry, one of the extensions of ignorance period and also were centers for immorality. He made his best to deactivate such places. Moreover the Prophet (pbuh) were strictly against any attempts to revive the industry of prostitution whether in a form of private places for practicing it or trafficking female slaves by their owners.

The Prophet (pbuh) supported sport activities, which are another type of activity in order to have fun. He wanted to ensure his companions to have both fun and good time and also become healthier and have dynamic body. The Prophet (pbuh) has identified issues that his companions should pay attention in terms of sports entertainment and so in a sense he outlined the sports ethics which are very popular in the contemporary world. Accordingly, players should not mean to the lives of the opponents or the living being that are used in the sport activities and players must not be allowed to injure the opponent. Moreover, it is important not to violated religious rules before and during the practice of the sports. It is essential to let sports to be practiced on equal grounds and to not conduct any action which may affect the results. Lastly, sports activities should not be subject to gambling and betting.

Key Words: Prophet (pbuh), Entertainment, sport, golden age, relaxing, game

Giriş

İslam Dini'nin gelmesi ile birlikte insanın fitrî-ruhî ihtiyaçlarında olan eğlence olgusunun¹ mahiyeti değişmiş; muhtevası yeni bir boyut kazanmış ve önceki dönemdeki kendine has yapısının Hz. Peygamber eliyle revize edilme ihtiyacı doğmuştur.² Böylelikle Hz. Peygamber İslam'ın özüne ve ruhuna uygun olan bir anlayışı tesis etmeye çalışmıştır. İslam âlimleri de toplumun ihtiyaç ve

¹ Erol, Güngör, "Eğlencenin Sosyal ve Psikolojik Yönü", *Türk Edebiyatı*, Ağustos 1981, sayı 94, s. 14.

² Akif, Köten, "Asrı Saadette Eğlence ve Düşün", *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam*, I-IV, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, IV, s. 409, 411.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

beklentilerinin değişmesini de dikkate almak suretiyle temel kriterlerini Asr-ı Saadet devrinden alan İslamî dönem eğlence anlayışı hakkında farklı yorumlar ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, eğlenceden etkilenmemeyi ruhsal bir bozukluk olarak ve bazılarının tabiatında bulunan bir kabalık olarak değerlendiren âlimlerin yanında, onu harama yakın mekruh olarak değerlendiren âlimler de olmuştur.³ Mahiyeti gereği insanların suiistimallerine açık olan bu mevzuda âlimlerin böyle farklı yorumlarda bulunmaları da eklenince toplumda ifrat ve tefrit aralığında gidip gelen uygulamalar gün yüzüne çıkmıştır.

Eğlence hususunda sadece fikhî yorumlarla hareket edilip olgunun tarihi serencamının ihmal edilmesi İslamî bir eğlence mefhumunun anlaşılmasını yavan bir hale getirdiği gibi insanların zihin dünyasında konunun tam manasıyla anlaşılmasını bundan dolayı verilen bazı hükümlerin insanlar tarafından tatmin edici bulunmamasını da beraberinde getirmektedir. Nitekim eğlence mefhumunun, insanların ihtiyaçlarına en güzel şekilde cevap verdiği düşünülen İslam âlimlerinin vermiş olduğu hükümlere rağmen halen tartışma konusu olması ve maalesef içeriği itibari ile kesin bir yargıya varılamamış olması savımızı destekler mahiyettedir.

Yukarıda sıraladığımız hususları ortadan kaldırmak ve İslamî bir eğlence anlayışının nasıllığını daha iyi tespit etmek için bu olguya yeni bir bakış açısı ile bakmamız gerekmektedir. Bu bakış açısı da herhangi bir hüküm boyutuna gitmeden eğlence mefhumunun Hz. Peygamber dönemindeki tarihi serüvenini gözler önüne sermektir. Bu minval üzere hazırladığımız makalemizi iki temel başlık altında incelemeyi uygun gördük. Bunlardan ilki Hz. Peygamber dönemi Arap toplumunun geçmişten getirmiş oldukları eğlence temelli mirasın ortaya konması sadedinde “İslam Öncesi (Cahiliye) Dönemde Eğlence Hayatı”, ikincisi ise “Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı”dır. İkinci başlığımızın daha iyi anlaşılması için önce Hz. Peygamber’in eğlence mefhumuna bakış açısı ve zihnindeki eğlenme olgusunun ipuçları tespit edilmeye çalışılmış daha sonra da Hz. Peygamber dönemindeki eğlence hayatı tarihî vakalar ve vesikalar eşliğinde işlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1. İslam Öncesi (Cahiliye) Dönemde Eğlence Hayatı

Cahiliye dönemi Araplarında kültürel hayat dendiğinde eğlenme aktivitelerine ayrı bir parantez açılması gerekmektedir. Zira onlar beşerî istek ve ihtiyaçların önemli bir parçası olan bu alanı çok farklı ve renkli aktivitelerle doldurmaktaydılar. Bu bağlamda onlar, sünnet, bayram, düğün gibi sevincin paylaşıldığı törenlerde, zenginlerin konaklarında düzenlenen ziyafetlerde ve umumun eğlenmesine açık olan meyhanelerde şarkılar dinlemekte çalınan müzik eşliğinde dans eden rakkasları seyretmekteydiler.⁴ Arapların musikiyi sevmesinin arkasında onların şiire olan düşkünlüklerinin yattığı şüpheşizdir. Zira şarkı ve türkü sözleri ekseriyetle şiirlerden oluşmaktadır ve şiir söylemeyi ve dinlemeyi seven bir millet olan Araplar onun melodili halini de sevmekteydiler. Öte yandan şarkı ve türkü vasıtasıyla onlar çok beğendikleri şiirlerin unutulmayıp nesilden nesile geçmesini sevmekte ve bundan dolayı musiki dinlemekten zevk almaktaydılar.

Arapların musikiye olan tutkusu o derecedeydi ki, musiki sosyal hayatın eğlence dışı faaliyetlerinde de önemli bir kültürel motif olarak belirlemekte ve yine insanların rahatlamalarına yardım etmekteydi. Bu duruma en güzel örnek ordu ile birlikte sefere giden müzisyenlerin söylemiş olduğu şarkılardır. Bu şarkılar askerlere moral olarak söylendiği gibi elde edilen zaferin kutlamasına yönelik de olabilmekte hatta ölen askerin acılarının paylaşılması bağlamında ağıt

³Sümeıra, Güvendi, *Fıkıhda Lehv (Oyun ve Eğlence)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 2.

⁴Elnure, Azizova, *Hz. Peygamber Döneminde Çalışma Hayatı ve Meslekler*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 425.

unsurları da ihtiva edebilmekteydi.⁵ Öte yandan hem deve kervanlarının daha intizamlı bir halde yolculuk etmelerini sağlayan hem de uzun süren kervan yolculuklarını sefere iştirak edenler açısından neşeli ve eğlenceli bir hale getiren hüdâ isminde bir nağme türünü de zikretmemiz gerekmektedir. Bu tür, cahiliye dönemi Araplarınca yaygın olarak kullanılmakta ve bu alanda meşhur olan icracıların söylemiş olduğu nağmeler dilden dile dolanmaktaydı.⁶

Cahiliye döneminde eğlence hayatının en canlı örneklerinin sunulduğu yerlerin başında Gassânî, Hire ve Yemen hükümdarlarının sarayları, kabile reisi veya eşrafın konakları gelmektedir. Buralarda birinci vazifeleri efendilerini ve onların misafirlerini eğlendirmek olan müzisyenler, şarkıcılar ve rakkaslar bulunmaktaydı. Örneğin; Gassânî emiri Cebele b. Eyhem'in sarayında beşi Bizans menşeli, beşi Hireli olan on şarkıcının şarkılar söylediği, Bizanslı şarkıcıların kendilerine özgü müzik aleti olan bariton çaldıkları, Hireli ve Bizanslı şarkıcıların ayrıca kendi yörelerine özgü şarkılar da söyledikleri rivayet edilmektedir.⁷ Hükümdar saraylarında görülen musikinin bir benzerini birçok yerde de görmemiz mümkündür. Nüfus itibariyle kalabalık olan şehirler ve nüfuzlu bedevî çadırları bunlardan bazılarıdır. Örneğin Mekke bu şehirlerden birisidir. Burada birçok zatın kendilerine mahsus köle şarkıcıları bulunmaktaydı. Bunlar hem efendilerini hem de onların misafirlerini söylemiş oldukları kaliteli şarkılarla eğlendirmektedirler. Kendilerine mahsus şarkıcı köleleri olan kişiler arasında Abdullah b. Cüd'ân⁸, Mıkyas b. Kays b. Adî⁹, Abdullah b. Hatal¹⁰ gibi şahsiyetler vardır. Medine'de Hassân b. Sâbit'in de misafirlerine müzik aleti eşliğinde şarkılar söyleyen Sîrin isimli şarkıcı bir cariyesinin olduğu kaynakların zikrettiği hususlardandır.¹¹ Nüfuzlu bedevî kabilelerin eğlencelerine örnek ise Âmir b. Sa'sa'a kabilesi eşrafından Ebû Berâ Âmir b. Mâlik'in çadırı verilebilir. Nitekim onun, kendisini ve misafirlerini eğlendiren şarkıcı ve müzisyen cariyelere sahip olduğunu kaynaklar zikretmektedirler.¹² Eğlenme sadece hükümdarların ve nüfuzlu kimselerin hakkı olmayıp sıradan halkın da hakkı olduğu için onlar da özellikle bayram, düğün ve sünnet gibi özel günlerde, önceden tayin edilmiş ücret veya bahşiş karşılığı profesyonel şarkıcı ve çalgıcılar kiralayıp eğlenmekteydiler¹³.

⁵ İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâleddîn Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakkâ ve dğr., Dımaşk-Beyrut 1424/2003, s. 521-522; Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî, *el-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, I-III, Beyrut 1984, I, s. 39; İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, nşr. İhsân Abbas, I-IX, Beyrut 1968, II, s. 13; Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid, *Târihü't-Taberi:Târihü'r-rusûl ve'l-mülûk*, thk. Ebu'l-Fazl İbrahim, I-XI, Beyrut trz., II, s. 438; İbnü'l-Cevzî, Ebül-Ferec Cemaeddin Abdurrahman b. Ali, *el-Muntazam fî târihi'l-mülûk ve'l-ümem*, I-XVIII, Beyrut trz., III, s. 100.

⁶ Mufaddal b. Seleme, Ebû Talib Mufaddal b. Seleme b. Âsım, *el-Melâhî va esmâ'uhâ min kibli'l-mûsikâ*, thk. Gattâş Abdülmelik Habeşe, Kahire 1984, s. 29; İbn Hurdazbih, Ebül-Kâsım Ubeydullah b. Abdullah, *el-Lehv ve'l-melâhî*, thk. Gattâş Abdülmelik Habeşe, Kahire 1984, s. 40-41; Mesûdî, Ebül-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürüccü'z-zeheb ve ma'âdinü'l-cevher*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, I-IV, y.y. 1964, IV, s. 221.

⁷ İsfahânî, Ali b. Hüseyin b. Muhammed Ebül-Ferec, *el-Eğânî*, şrh. Abdülemir Ali Mihenna - Semîr Cabir, I-XXIV, Beyrut 1986, XVII, s. 170; İbn Hamdûn, Ebül-Me'âlî Bahâeddîn Muhammed b. Hasan, *et-Tezkiretü'l-Hamdüniyye*, thk. Bekr Abbas - İhsan Abbas, I-X, Beyrut 1996, VIII, s. 361; Azizova, s. 428.

⁸ Câhiz, "el-Kıyân", *Resâilu Câhiz*, thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, I-IV, Kahire 1979, II, s. 158; İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, s. 2-5; İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Bağdâdî el-Hâşimî, *el-Muhabber*, thk. Ilse Lichtenstadter, Beyrut trz., s. 138.

⁹ İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*, thk. Hurşid Ahmed Fârûk, Beyrut 1985, s. 59-62; İbnü'l-Kelbî, Ebül-Münzir İbnü's-Sâib Hişâm b. Muhammed b. Sâib el-Kelbî, *Cemheretü'n-Neseb*, thk. Naci Hasan, Beyrut 1986, s. 101; Askerî, Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl, *el-Evâil*, Beyrut 1407/1987, s. 34-35.

¹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 935-936; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, II, 825; Belâzürî, Ebül-Abbas Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbu'l-eşraf*, thk. Muhammed Hamidullah, I, Kahire 1959, I, s. 357, 361; Taberî, *Târihü't-Taberi*, III, s. 59-60.

¹¹ Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 10; İsfahânî, *el-Eğânî*, XII, s. 84; İbn Abdürabbih, Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî, *el-'İkdü'l-ferid*, I-VII, Kahire 1969, VI, s. 8.

¹² İbn Habîb, *Muhabber*, s. 472-473; Se'âlibî, Ebû Mansur Abdülmelik b. Muhammed b. İsmail, *Simârü'l-kulûb fî muzâf ve'l-mensûb*, thk. Muhammed Ebül-Fazl İbrâhim, Kahire trz. s. 101-102; Azizova, s. 431.

¹³ İbn Abdürabbih, *el-'İkdü'l-ferid*, II, 120.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

İslâm öncesi Arapların eğlence hayatında vazgeçilmez unsurlardan birisi de meyhanelerdi. Bu mekânlar şarabın sınırsızca tüketildiği, bunun yanında müziğin her çeşidinin sunulduğu, rakkasların bütün hünerlerini sergiledikleri mekânlardı. Kültürel yaşamın önemli bir kesitini oluşturan meyhaneler sıradan halkın çok rahat gittiği mekânlar olmaları hasebiyle eğlence sektöründe en fazla tercih edilen mekânların başında gelmekteydi. Eğlence sektörü için vazgeçilmez olmalarına rağmen yapıları, işlevi ve içeriği gereği o dönem toplumu için bile fazla ahlak bozucu ve muzur yerler olarak görülen meyhanelerin belli olması için üzerlerine bayrak asılmaktaydı.¹⁴ Buralar genelde şarap ticareti yapan kişilerce işletilmekteydiler. Zira meyhaneler şarabın en çok tüketildiği yer olmaları hasebiyle onun tüccarları için arayıp da bulamadıkları pazarlar konumundaydılar. Mekke’de Ukbe b. Ebû Mu’ayt, Medîne’de ise Ruveysid es-Sekaffî dönemin hem önemli şarap tüccarlarından hem de meyhanecilerindendir.¹⁵ Ahlak bozucu ve muzur yerler olarak nitelediğimiz meyhanelerin bu özelliklerle anılmalarının tek sebebi şarabın sınırsızca tüketilmesi sonucunda oluşan sarhoşluğun getirmiş olduğu pislikler değildir. Bunun yanında gerek burada şarkıcılık yapan bazı kadınların gerekse de diğer başka cariyelerin fuhuş yapmaları da meyhanelerin olumsuz şekilde tavsif edilmelerinin diğer sebebini oluşturmaktadır.¹⁶ Cahiliye dönemi Arapların eğlenme adına yaşadıkları bu sefih yaşantı örneklerine sadece meyhanelerde rastlanmaz. O dönemde özel fuhuş evi olarak adlandırılan evlerde de bu ahlaksız davranış sergilenmekteydi. Bu evlerde efendileri tarafından pazarlanan cariyelerin yanında bazı hür kadınlar da fuhuş ameliyesi içinde bulunmaktaydılar. Bu evler de tıpkı meyhaneler gibi toplum tarafından tanınmaları için kapılarına bayrak asmaktaydılar.¹⁷

Arapların eğlence hayatında çok önemli bir yer işgal eden musikinın nasb, hezic ve sinâd isminde üç türünden bahsedilmektedir. Bunlardan nasb, müzik aletleri olmaksızın söylenen musiki çeşidi idi ve genellikle hüda ve mersiye türü nağmeleri ihtiva etmekteydi. Hezic ise vurmali ve üfleli müzik aletleri ile icra edilen bir çeşit dans müziği hüviyetindeydi. Daha çok ud gibi telli aletler ve şarkıcılar eşliğinde icra edilen türün adı ise sinâd idi.¹⁸ Devrin eğlence sektörünün can damarı olan ünlü şarkıcı ve dansçıların sanatlarını icra ederken kullandıkları temel müzik çeşitleri özellikle hezic ve sinâd idi.¹⁹ Bunun yanında Nasb binicilerin müziği olarak adlandırılmaktaydı.²⁰ Bu çeşit müziğin böyle şöhret bulmasının nedeni kuşkusuz deve sırtında sürekli göçebe hayatı süren bedeviler arasında daha fazla yaygın olmasından kaynaklanmaktadır. Şarkıcılar şarkılarında ciddiyet ve vakar, medih ve övünme gibi duygular ifade eden nağmelere yer verirlerse bu tarza

¹⁴ İmruülkays, v.dğr., *Yedi Askı: el-Mu'allaktü's-seb'a*, nşr.ve trc. Şerafeddin Yaltkaya, İstanbul 1985, s. 34; Tebrizî, Ebû Zekeriyâ el-Hatîb Yahyâ b. Ali b. Muhammed, *Şerhü'l-muallakati'l-aşri'l-müzehhebat*, haz. Ömer Faruk et-Tabba, Beyrut trz., s. 150; Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 17; Nâsiruddîn el-Esed, *el-Kiyân ve'l-ğinâ' fi'l-asri'l-Câhilî*, Beyrut 1988, s. 63; Nebi, Bozkurt, *Hadiste Folklor-Eğlence*, İstanbul 1997, s. 42-43.

¹⁵ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, *el-Ma'ârif*, thk. Servet Ukkâşe, Kahire 1981, s. 575; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, III, s. 282; V, s. 55; İbn Şebbe, *Târihu'l-Medîneti'l-Münevvere*, thk. Ali Muhammed Dündül - Yâsîn Saduddîn Beyân, I-II, Beyrut 1996, I, s. 153; Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm el-Herevî el-Ezdî *Kitâbü'l-Emvâl*, thk. Muhammed Amâre, Kahire 1989, s. 185-186; İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şehabeddîn Ahmed İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi'temyîzi's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Bicâvî, I-VIII, Beyrut 1992, II, s. 500; Azizova, s. 438.

¹⁶ Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb el-Lahmî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefi, I-XXV, Beyrut trz., VIII, s. 51; İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Halil Me'mun Şiha, I-V, Beyrut 1418/1997, III, s. 396; İbn Hacer, *el-İsâbe fi'temyîzi's-sahâbe*, IV, s. 672.

¹⁷ İbn Habîb, *Muhabber*, s. 340; Azizova, s. 440-441.

¹⁸ Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 29-30; İbn Hurdazbih, *el-Lehv ve'l-melâhî*, s. 42; İbn Abdürabbih, *el-'İkdü'l-ferîd*, VI, s. 27; Mesûdî, *Mürücü'z-zeheb*, IV, s. 221-222; Âlûsî, Ebû'l-Me'âlf Cemâleddîn Mahmûd Şükri b. Abdullah b. Mahmûd, *Büluğü'l-ereb fi ma'rifeti ahvali'l-'Arab*, thk. Muhammed Behcet el-Eseri, I-III, Beyrut trz. I, s. 369; Cevad Ali, *el-Mufassal fi tarihi'l-'Arab kable'l-İslâm*, I-X, Beyrut 1980, V, s. 111-112.

¹⁹ Nâsiruddîn el-Esed, *el-Kiyân ve'l-ğinâ*, s. 125.

²⁰ Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 29; İbn Abdürabbih, *el-'İkdü'l-ferîd*, VI, s. 8, 27; Âlûsî, *Büluğü'l-ereb*, I, s. 369; Cevad Ali, *el-Mufassal*, V, s. 111.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

uygun melodi ve vezinler barındıran sinâdı tercih etmekteydiler. Zevk, işret ve şehvete davet olan nağmeler ile şarkı söylemek istediklerinde ise, hafif ve oynak melodi ve vezinlere sahip hezeci kullanmaktaydılar.²¹

Cahiliye dönemi Araplarının eğlenme hususunda başvurdukları diğer bir vasıta da şiirdir. Onlar şiiri kabilelerinin şöhretini devam ettiren en büyük araç olarak görmekteydiler. Bu bağlamda Araplar kendi kabilelerinden yetenekli bir şairin çıkmasını arzu etmekteydiler. Bu arzularının gerçekleşmesi onlar için bir düğün bir bayram olarak algılanmaktaydı.²² Böyle bir şey gerçekleştiği zaman diğer kabilelerden tebrik ziyaretleri gerçekleşir, herkesin iştirak ettiği ziyafetler verilir, çalgılar eşliğinde şarkılar söylenip danslar edilirdi.²³ Öte yandan şiir az önce de değindiğimiz gibi eğlence sahasının değişmez bir aktörüydü. Bu bağlamda Ukaz ve Zü'l-mecâz gibi panayırlarda şiir yarışmaları düzenlenmekteydi. Bu yarışmalar halka açık bir şekilde cereyan etmekte ve müsabakalara herkesin katılımı sağlanmaktaydı. Otantik bir çadır ve atmosferde birbirinden ünlü ve yetenekli şairleri dinleyen insanlar hem eğlenmekte hem de belleklerine birçok yeni şiir kazınmaktaydı. Bu yarışmalar birçok yeni ve genç şairlerin de kendilerini göstermesine ve bu vesile ile halk tarafından tanınmasına vesile olmaktadır. Bu panayırlarda öyle ünlü şairler boy gösterirdi ki onlar için özel mekânlar tertiplenirdi. Şair Nâbîga ez-Zübânî için Ukaz panayırında deri bir çadır kurulmasını bu duruma örnek olarak verebiliriz.²⁴

Şairlerin söylemiş oldukları şiirler müzisyenlerin yapmış oldukları bestelerde hayat bulmaktaydılar. Bu besteler daha sonra çoğunluğunu kadın şarkıcıların oluşturduğu ses sanatçıları tarafından seslendirilmekteydi.²⁵ Bu durum şiirlerin ezberlenip, melodi yoluyla akılda kalmasına ve böylelikle nesilden nesle aktarılmasına yardımcı olduğu gibi eğlence sektörünün bir numaralı argümanı olan müzik sektörüne de kaynak teşkil etmekteydi. Zira en güzel şarkılar bu şiirlerden bestelenmekteydi.

Bayram, düğün, sünnet gibi özel günlerde icra ettikleri görsel sanatlarla izleyicileri eğlendiren dansçı veya oyuncular da cahiliye dönemi Arap toplumu için eğlence hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktaydılar. Daha çok genç erkeklerin oynamış olduğu oyunlar ve yapmış oldukları danslar ilgiyle izlenmekteydi. Bu oyunların birkaçı şu şekilde sıralanabilir: Dirkele, gençlerin harbe ve kalkanla sergiledikleri bir oyun çeşidiydi.²⁶ Oyuncuların def ve müziğin ritmine uygun olarak vücutlarını hareket ettirerek ve kılıç kullanarak icra ettikleri raks çeşidine ise taklis denmekteydi. Bu oyunu oynayan kişilere muklis ismi verilmekteydi.²⁷

²¹ Nâsiruddîn el-Esed, *el-Kıyân ve'l-gınâ*, s. 125. Konu ile alakalı geniş bilgi için bkz: Azizova, s. 428, 429, 432, 433, 434.

²² Azizova, s. 443.

²³ Nâsiruddîn el-Esed, *el-Kıyân ve'l-gınâ*, s. 61.

²⁴ Sa'îd el-Efgânî, *Esvâku'l-'Arab fi'l-câhiliyye ve'l-İslâm*, Dimaşk 1960, s. 315-316; Hakkı İsmâil İbrâhim, *Esvâkü'l-'Arabi't-ticâriyye fi Şibhi'l-Cezîreti'l-'Arabiyye*, Amman 1423/2002, s. 165-168; İsfahânî, *el-Eğânî*, IX, s. 383; XI, s. 8, 125; Azizova, s. 444.

²⁵ Nâsiruddîn el-Esed, *el-Kıyân ve'l-gınâ*, s. 59; İsfahânî, *el-Eğânî*, XI, s. 127, XVII, s. 166; Şevki Dayf, *eş-Şi'r ve'l-gınâ fi'l-Medîne ve Mekke li-asri benî Ümeyye*, Kahire 1976, s. 40-41.

²⁶ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *el-Câmi'u's-Sahih*, I-VIII, İstanbul 1992, "İdeyn", 2; Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisabûrî, *el-Câmi'u's-Sahih*, I-V, İstanbul 1981, "İdeyn", 19; Ebû Ubeyd, *Garîbu'l-hadis*, thk. Muhammed Abdu'l-Mu'îd Hân, I-IV, Beyrut 1396, II, s. 219-220; Râzî, Ebû Bekr Muhammed b. Zekerîyyâ, *Muhtârü's-sihâh*, thk. Mahmûd Hâtir, Beyrut 1995, s. 85; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fi garîbi'l-hadis ve'l-eser*, thk. Tâhir Ahmed Zâvî, Mahmûd Muhammed Tenâhî, I-V, Beyrut 1399, II, s. 114; İbnü'l-Cevzî, *Garîbü'l-hadis*, nşr. Abdulmutî Emîn el-Kal'acî, I-II, Beyrut 1985, I, s. 334; İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânu'l-'Arab*, I-XV, Beyrut trz., XI, s. 244.

²⁷ İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvîni, *Sünenü İbn Mâce*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, I-IV, Riyad 1984, "İkâme", 163; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, Kahire 1313, III, 422; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, VI, s. 180.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Cahiliye devri Arapları çeşitli vesilelerle gerek kapalı gerekse açık alanlarda eğlence maksadıyla kumar oyunları da oynamaktaydılar. Hz. Peygamber'in hadislerinde yasaklanan ve bir çeşit tavla olan "nerd" veya "nerdeşir" isimli oyun Araplar arasında yaygın bir oyun türüydü. Ayrıca satranç ve dama oyunları da sıklıkla olmasa da oynanan oyunlar arasındaydı.²⁸

Cahiliye döneminde sportif faaliyetler de bir başka eğlence türünü oluşturmaktaydı. Fizik kondisyonun kuvvetliliğine, yapılan spor dalındaki mahirliğe ve mücadele gücüne dayanan bu faaliyetler genelde müsabaka ve bayram, düğün, sünnet gibi özel günlerde tertip edilen kutlamalarda icra edilirdi. Bu dönem Arapları arasında yaygın olarak bilinen spor dalları güreş, halter, yüzme, binicilik, atıcılık, avcılık, koşuculuk ve futbol benzeri bir spor dalıydı.²⁹ İnsanların günlük hayatında savaşa önemli bir yer tuttuğundan dolayı sportif aktivite çeşitliliği savaşa hazırlanma faaliyetleriyle paralellik arz etmektedir. Örneğin; atıcılık, binicilik, avcılık gibi spor faaliyetleri bu hazırlanma faaliyetleri için hem güzel bir egzersiz olmakta hem de müsabaka ve özel günlerde kutlama şeklinde yapıldığında halkın izlemekten zevk duyduğu bir eğlence vasıtasına dönüşmekteydi.

2. Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı

Hz. Peygamber kendisine inanan ve tebliğ ettiği dinin gereklerini yerine getirme gayreti içinde olan ashabının alışmış oldukları eski yaşantı ve anelerini çok kolay terk edemeyeceklerinin farkındaydı. Zira bir insan topluluğunu var eden, bir arada tutan, onları diğer kavimlerden ayıran bu örf ve aneleriydi.³⁰ Zaten Hz. Peygamber'in, nübüvvet görevini yerine getirirken insanları eski değer yargıları, örfleri ve alışmış oldukları yaşantılarından tamamen uzaklaştırma, Arap toplumu için daha önce hiç görülmemiş ve uygulama safhasına konmamış kurallar getirme gibi bir iddiası ve kaygısı olmamıştır. Hz. Peygamber kuralları anlaşılır ve yaşanması kolay bir dinin kurucusu olarak İslam Dini'ni kendisinin de kırk yıl içerisinde yaşadığı bu toplum bireyleri ile birlikte yaşayacağını bilincindeydi. Bu bağlamda o bir yandan önder olarak İslam'ı tebliğ edip yaşarken, bir yandan da kendisine inanan fertlerin eski değer yargıları, örfleri ve alışmış oldukları yaşantılarını bir değerlendirme ve ayıklama süreci içerisinde girmiştir. Bu süreçte onun vazgeçilmez kıstası İslam Dini'nin genel prensipleri ve çizmiş olduğu helal haram dairesinin belirgin olan sınırları olmuştur. Arap toplumunun söz konusu değer yargıları, örfleri ve alışmış oldukları yaşantıları eğer bu kıstasın onayını almışlar ise varlıklarını devam ettirmişlerdir. Alamayanlardan bazıları bir takım düzeltmeler ile kıstasın kapsamına girmeyi başarmışlar ancak İslam Dini'nin genel prensipleri ile bir türlü uyuşmayanlar ise tamamen terk edilmişlerdir. Bu anlatılanlar ışığında Hz. Peygamber, her insan için olduğu gibi Arap toplumunun bireylerinin beden ve ruh dünyasında da önemli bir mevki işgal eden eğlenme ve rahatlama ihtiyacını da görmezden gelmemiş, insanı ilgilendiren her konuda olduğu gibi bu konuda da gerekli tavsiyeleri yapmaktan, lüzumlu düzenleme ve tedbirleri almaktan geri durmamıştır.

Hz. Peygamberin yapmış olduğu tavsiyeler ve düzenlemeler ışığında şekillenmiş döneminin eğlence hayatını tam olarak kavrayabilmek için onun eğlence denilen mefhumu bakış açısını ve zihnindeki eğlenme olgusunun ipuçlarını tespit etmemiz gerekmektedir.

²⁸ Müslim, "Şi'r", 10; Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1992, "Edeb", 56; Nebi, Bozkurt, "Eğlence", *DİA*, X, s. 483.

²⁹ Vecdi Akyüz, "Asrı Saadette Spor", *Din ve Hayat TDV – İstanbul Müftülüğü Dergisi*, sa. 17, yıl. 2012, s. 10-11.

³⁰ Eldeniz, Abbashlı, "Çocuk Eğitiminde Bayramların Rolü / The Role of Holiday in Children Education", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140 Volume 3/2 Spring 2008, www.turkishstudies.net, [Doi Number :http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.285](http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.285) p. 1-11.

2.1) Hz. Peygamber'in Eğlence Mefhumuna Bakış Açısı ve Zihnindeki Eğlenme Olgusunun İpuçları

Hz. Peygamber eğlenme ve dinlenmeyi insan için temel ihtiyaç kabilinden değerlendirmektedir. Ona göre bir insan nasıl ki, acıktığı ve susadığı zaman yemek ve su ile bu ihtiyacını gideriyorsa beden ve zihnen yorgunluk hissettiğinde de rahatlama ihtiyacını giderme sadedinde eğlenme ve dinlenme aracını kullanmalıdır. Ayrıca o, vücudun ibadet ve çalışmak için yeni güç kazanmak üzere bu aktivitelerin dışında kalan vakti, faydalı bir işle meşgul olarak geçirmekle, gönlü dinlendirmekle, hoş vakit geçirmekle doldurmakta bir beis görmemektedir. Hz. Peygamber insan için iki büyük nimetten bahsetmektedir. Sıhhat ve boş vakit olan bu nimetler adeta birbirini tamamlar mahiyettedir. İnsanoğlu ömrünü tamamlarken sağlığını koruma ve onun değerini bilme kabilinde elinden gelen her şeyi yapmalıdır. Zira bir kimsenin dünyada kaliteli bir yaşam sürmesinin, dünya zenginliklerine sahip olmasının ve bunların yanında yaratanına kulluk vazifesini layıkıyla yerine getirmesinin yegâne şartı sağlıklı olmaktır. İnsan sağlıklı bir ömür geçirirken elbette devamlı dünya için çalışmakla vaktini tüketmez. O dinlenmeye ve gerek beden gerekse ruhen rahatlama da ihtiyaç duyar. İşte insanoğlunun bu ihtiyacını karşılamada ona sunulmuş olan nimet boş vakittir. Kişi bu nimetin bilinci ile hareket etmeli boş vaktini faydalı bir işle meşgul olarak geçirmeli, sağlığının devamı sadedinde gönlünü ve bedenini dinlendirmeli ve hoş vakit geçirmelidir.

Her şeyde olduğu gibi eğlenme ve dinlenme ihtiyacının giderilmesinde de Hz. Peygamber mutlak uyulması gereken çerçeveyi İslam Dini'nin çizmiş olduğu sınırlar ile çizmektedir. Ona göre meşru olan eğlenme şekli, içerisinde Allah'a isyanı çağrıştıracak figürler barındırmayan, ona ibadet ve zikirten alıkoymayan, haramı ve günahı teşvik edici olmayan, kişiyi mâlâyânî ile çok fazla meşgul edip onu asıl vazifelerini yapmaktan engellemeyen, her yönü ile insan sağlığını tehdit eder unsurlar barındırmayan, Müslümanların birlik, beraberlik ve kardeşlik ruhuna zarar getirmeyen eğlenmedir. Bu ölçüler çerçevesinde her türlü eğlenme biçimlerine Hz. Peygamber onay vermiştir. Nitekim onun: "Eğlenin ve oynayın. Çünkü ben dininizde ağırlık ve baskı görmekten hoşlanmıyorum"³¹ sözü bu onayı teyit eder mahiyettedir.

Ana çerçevesini zikrettiğimiz şekilde çizebileceğimiz Hz. Peygamber'in eğlence mefhumuna bakışını onun hayatından kesitler ışığında daha detaylı olarak incelersek şu sonuçlara varmamız mümkündür:

1. Hz. Peygamber içerisinde yaşadığı toplumun sosyokültürel durumunu çok iyi bilmekteydi. O, toplumun gereksinimlerinin, beklentilerinin, olmazsa olmazlarının ne olduğunun farkındaydı. Bireyleri gerek mutlu gerekse acılı anlarında bir arada tutan İslam'a uygun adetlerin devamına son derece önem vermekteydi. Eğlence mefhumunun önemli bir argümanı olan düğünlerle ilgili adetleri bu bağlamda değerlendirebiliriz. Nitekim Hz. Peygamber, Hz. Aişe'nin Ensâr'dan bir genç kızın düğününü üstlenme isteğini kabul etmiş, ayrıca ona Ensâr'ın musikiyi sevdiğini hatırlatarak gelinle birlikte damadın evine şarkıcı göndermesini tavsiye etmiştir.³² O, bu tavsiyesiyle eğlenceye yer verilmediği takdirde düğün merasiminin eksik kalacağına ve toplumun bu bağlamdaki alışa gelen ananesinin yaşatılmasının önemine işaret etmiştir.

Toplumun birlik ve beraberliğini perçinleyen önemli günlerden biri de bayram günleridir. Bu günlerde insanlar bir araya gelmekte, eğlenmekte ve birlikte sevinici paylaşmaktaydılar.

³¹Abdu'l-Hay el-Kettânî, *et-Terâtibu'l-idâriyye (Nizâmu'l-hükûmeti'n-nebeviyye)*, I-II, Beyrut, trz., II, s. 157; Bu konu ile alakalı olarak ayrıca bkz. Bayram Akdoğan, "Bazı Ayet ve Hadisler Doğrultusunda, İslam Açısından Musiki Sanatının Değerlendirilmesi", *AÜİFD*, XXXIX, 1999, s. 379-392; Pehlül, Düzenli, "Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları", *Marife*, I/2, Konya 2001, s. 27-58; H. Yunus, Apaydın, "Müsiki/Fıkıh", *DİA*, XXXI, 261-263.

³² Ahmed b. Hanbel, III, 391; İbn Mâce, "Nikâh", 20; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâhir Atâ, I-X, Mekke 1994, VII, s. 289; İbn Abdürabbih, *el-İkdü'l-ferid*, VI, s. 7.

Eğlencenin vazgeçilmezleri olan şarkıcılar bu günlerde sahne almakta ve insanların mutluluklarına katkıda bulunmaktaydılar. Hz. Peygamber insanların bayram günlerinde şarkıcılar eşliğinde eğlenmelerine müsaade etmiştir. Kurban bayramında Minâ'da Hz. Âişe'nin yanında def çalıp Eyyâmü'l-Arap'tan Buâs gününe dair şarkılar söyleyen iki şarkıcı kızı müsaade etmiştir. Hatta onları azarlayan Hz. Ebû Bekir'i uyarmış ve ona: "Bırak ey Ebû Bekir! Her kavmin bayramı var, bu da bizim bayramımızdır"³³ demiştir.

2. Yukarıdaki rivayetler incelendiğinde Hz. Peygamber'in insanların eğlenme esnasında çalgı aletlerine, musikiye ve şarkıcılara yer vermelerine izin vermiş olduğu görülmektedir. Düğün ile ilgili rivayet bize Hz. Peygamber'in düğün merasimlerini bu merasimlerin özüne uygun bir şekilde yapılmasını istediğini göstermektedir. Düğün musiki, şarkı, oyun ile bir nevi özdeşleşmiş bir olgudur. Bunu çok iyi analiz etmiş olan Hz. Peygamber düğün evinin cenaze evine dönüştürülme işlemine hiçbir zaman cevaz vermemiştir. O, bu tavriyla günümüzde İslam adına ortaya konan ve düğün evlerini ilahilerle, mevlitlerle, marşlarla bir nevi ölü evine, askeri kışlaya dönüştüren anlayışa da gerekli mesajı vermektedir. Aynı durum dini bayramlar için de geçerlidir. Hz. Peygamber söz konusu rivayetle bu günlerin, dua, zikir ve ibadet ile Allah'a yaklaşma günleri olduğu gibi aynı zamanda eğlence günleri de olduğunu bize hatırlatmakta ve söz konusu zaman dilimlerinde çalgı aletleri, musiki ve şarkıcılarla eğlencelerin desteklenebileceğini ortaya koymaktadır.

3. Hz. Peygamber musikiye ordudaki askerlerin moral motivasyonlarının artması ve onların sefer dönüşü şanlı bir şekilde karşılanmaları maksadıyla da onay vermiştir.³⁴

4. Hz. Peygamber eğlenme adı altında ashabının insan onuruna yakışmayacak tavır ve tutumlar içerisinde bulunmalarına hiçbir zaman izin vermemiştir. Gerekli olan uyarıları yapmış ve meşru eğlenme şeklinin ne olduğunu ashabına göstermiştir. Bu bağlamda en güzel örneklerden birisi şu hadisedir: Hz. Ali ile Fâtıma'nın düğünü arifesinde (Zilkade 2/Mayıs 624) Hamza b. Abdulmuttalib Medîneli sahabîlerden birisinin konağında şarap içerek ve müzisyen kızın şarkılarını dinleyerek eğlenmekteydi. Bir süre sonra sarhoşluğun etkisiyle taşkınlıklar yapmaya başlayınca olaydan haberdar olan Hz. Peygamber amcasını ikaz etmiş bu halinden dolayı onu kınamıştır.³⁵

5. Hz. Peygamber'in düğün, bayram, sünnet gibi özel günlerde insanları eğlendirmek amacıyla bazı kişilerin (ki bunların geneli cariyelerden oluşmaktaydı) şarkıcılığı profesyonel meslek olarak seçmelerine müsaade ettiği kaynakların rivayetlerinden çıkarılabilmektedir. Hz. Peygamber'in Medîne'deki bir düğünde gelinle birlikte damadın evine gönderilmek üzere şehirdeki muganniyelerden birisinin davet edilmesini istediği rivayet³⁶ ile Kurban bayramında Minâ'dayken Hz. Âişe'nin yanında def çalıp Buâs gününe dair şarkılar söyleyen şarkıcı kızlardan birisinin Ensâr'a ait Hamâme isimli profesyonel bir şarkıcı cariyeye olduğuna dair rivayet³⁷ savımızı destekler mahiyettedir.

6. Müslümanların gündelik hayatını bize aksettiren değerli kayıtların mevcut olduğu hadis literatürüne göre İslam'ın ilk dönemlerinde telli, vurmali ve üflemeli olmak üzere çeşitli musiki aletleri mevcuttu ve insanlar onlar vasıtasıyla çalınan şarkılar eşliğinde özel günlerinde

³³ Buhârî, "İdeyn", 3; İbn Mâce, "Nikâh", 21; Ahmed b. Hanbel, VI, 187.

³⁴ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III, 64; İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İmâdüddin İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Beyrut 1981, III, s. 199-200; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1992, "Menâkib", 17; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. Fazl, *Sünenü'd-Dârimî*, I-II, İstanbul 1992, "İman", 22; Ahmed b. Hanbel, V, 353, 356.

³⁵ Buhârî, "Musâkât", 13; "Talâk", 11; "Meğâzî", 12; Müslim, "Eşribe", 1; Ahmed b. Hanbel, I, 142.

³⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 391; İbn Mâce, "Nikâh", 20; Beyhakî, VII, 289; İbn Abdürabbih, *el-İkdü'l-ferîd*, VI, s. 7.

³⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe fi'temyizi's-sahâbe*, VII, s. 585.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

eğlenmekteydiler.³⁸ Bu durum İslamî eğlence anlayışında sadece vurmalı çalgıların yer aldığı diğer çalgı türlerine ise cevaz verilmediği şeklindeki anlayışın yanlışlığını ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber çalgı aletlerini onların yapıldığı tarzlardan ötürü yasaklamaktan ziyade onlardan çıkan nağmelerin İslam'ın özüne aykırı olup olmamasıyla ilgilenmekteydi. Bu ölçüler dâhilinde insanları eğlendiren ve neşelendiren her türlü müzik aleti kullanılabilmekteydi.

7. Hz. Peygamber eğlenme adı altında İslâm'a ve kendisine dil uzatan, hakaret eden şarkıcılara ve bu tip unsurlar içeren şarkılara asla taviz vermemiştir. Böyle bir fiilin içerisinde yer alan kişileri en ağır şekilde cezalandırmıştır. Hz. Peygamber'in böyle bir uygulama içerisinde olmasının sebebi musikiye ve onun icracılarına düşmanlığı değildir. O, bu tip şahsiyetlerin söylemiş oldukları şarkılarla İslâm'a ve Müslümanlara yaşam hakkı tanımayan müşriklerin görüşlerinin yayıcıları olmalarının, insanların kafalarını karıştırmalarının, insanları harama teşvik etmelerinin önüne geçmek istemiştir. Hz. Peygamberin Abdullah b. Hatal'ın şarkıcı cariyeleri Fertenâ ve Kerîbe'nin, ve Abdulmuttalib oğullarına ait Sâre ve 'Azze isimli şarkıcıların Mekke'nin fethi günü buldukları yerde öldürülmelerini istemesinin temelinde söylediğimiz sebepler yer almaktadır.³⁹

8. Hz. Peygamber eğlence sektörünün en önemli mekânı olan ve cahiliye döneminin uzantıları arasında yer alan meyhanelere buraların içki tüketim ve fuhşiyata yönelik faaliyetlerin merkezleri olmaları hasebiyle hiçbir zaman sıcak bakmamış ve böyle yerlerin kendi döneminde çalışmaması hususunda elinden geleni yapmıştır. Kaynaklarda Hz. Peygamber döneminde ondan izinsiz olarak kaçak bir şekilde işletime açılmış meyhanelerin varlığına dair rivayetler bulunmasa da Amr b. Kurre isimli bir şahsın Hz. Peygamber'e gelerek ailesinin geçimini sağlamak için def çalıp şarkı söylediğini anlattığı, fuhşa yol açmayacak şekilde bu mesleği sürdürmesine müsaade edilmesini istediğine dair rivayet⁴⁰ bu tip yerlerin Hz. Peygamber döneminde de varlıklarını devam ettirdiklerine delil olabilir.

9. İslam öncesi Arapların eğlence hayatında vazgeçilmez unsurlardan biri olan içkinin, müzikle birlikte halka ikram edildiği başlıca mekânlar olan meyhanelerde, fuhşun meşrû kazanç yollarından sayıldığı cahiliye Araplarında özel olarak faaliyette bulunan fuhuş evlerinde ve bazı kişilerin şahsi evlerinde efendileri tarafından cariyeler veya bazı hür kadınlar eğlenmeye gelen erkeklere pazarlanmaktaydılar. Bu uygulamanın Hz. Peygamber döneminde de devam ettirilmek istendiğini görmekteyiz. İslam Dini'nin kesinkes reddettiği böyle bir uygulamanın önünü kesmek için Hz. Peygamber çok kararlı bir tutum sergilemiştir. Hatta bu konuda Allahu Teâlâ resulüne indirmiş olduğu ayet-i kerime ile destek olmuştur. Nitekim bu konu ile ilgili hadise şöyle cereyan etmiştir: Medine'de Abdullah b. Übeyy b. Selûl'un işletmiş olduğu fuhuş evindeki cariyeler bu durumdan rahatsızdı. Nitekim onlardan birisi olan Mu'âze Hz. Peygamber'e gelerek efendisi tarafından fuhşa zorlandığı konusunda şikâyetinde bulundu. Onun bu şikâyeti üzerine "*dünya hayatının geçici menfaati için, namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın*"⁴¹ ayeti nazil olmuştur.⁴² Bu konu ile ilgili bir başka rivayete göre ise, Medine'ye hicretten sonra mal-

³⁸ Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 14 vd.; İbn Hurdazbih, *el-Lehv ve'l-melâhî*, s. 35-36; Mesûdî, *Mürüccü'z-zehab*, IV, s. 220-221; Farmer, *A History of Arabian Music*, London 1929, s. 104-107; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, V, s. 108-111; Bozkurt, *Hadiste Folklor-Eğlence*, s. 44-46; Azizova, s. 435.

³⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 935-936; Vâkîdî, *el-Meğâzî*, I, s. 39; II, s. 825; Belâzürî, *Ensâb*, I (Hamidullah), s. 290, 361; Taberî, *Târih*, III, s. 59-60; Zübeyrî, Ebû Abdullah Mus'ab b. Abdullah, *Nesebu Kureys*, thk. E. Levi Provençal, Kahire 1982, s. 442-443.

⁴⁰ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, s. 51; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, III, s. 396; İbn Hacer, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, IV, s. 672.

⁴¹ En-Nûr, 24/33.

⁴² İbn Şebbe, *Târihu'l-Medîneti'l-Münevvere*, I, s. 212-213; Taberî, *Tefsîrü't-Taberî*, I-XXX, Beyrut 1405, XVIII, s. 132; İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed el- Kurtubî en-Nemerî, *el-İsti'âb fî ma'rifeti'l-*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

mülkü bulunmayan kimi fakir muhacirler Medîne’de fuhuş yapmaları ile toplumda adları çıkmış kadınlarla evlenmek istediklerini Hz. Peygamber’e iletmışlerdi. O, bu istekleri “...zinâ eden kadınla da ancak zinâ eden veya müşrik olan erkek evlenir...”⁴³ ayeti gereğince reddetmiştir.⁴⁴

10. Cahiliye döneminde düğün, bayram, sünnet gibi özel günlerde, panayırlarda ve eğlence meclislerinde çok önemli vazifeler icra eden şairler Hz. Peygamber döneminde dilleriyle cihad etmelerinden ötürü değer görmüşlerdir. Hassân b. Sabit, Abdullah b. Revâha ve Ka’b. b. Mâlik gibi şair sahabiler bu dönemde söylemiş olduğu şiirlerle hem Hz. Peygamber’in övgüsüne nail olmuşlar hem de mü’minleri coşturmuşlardır.⁴⁵

11. Hz. Peygamber insanları eğlendirmek için farklı oyunlar sergileyen insanların hünelerini sergilemelerine izin vermiştir. Hatta onları bu konuda teşvik edip cesaretlendirmiştir. Oyunların sergilenmesine izin vermek istemeyen ashabına engel olmuştur. Söz konusu oyunları Hz. Aişe ile birlikte izleyerek kadınların da bu tip eğlencelere seyirci olarak iştirak edebileceklerinin mesajını vermiştir.

12. Hz. Peygamber ashabının özel günlerde eğlenmelerini sağlayan oyuncuların oyunlarını sergilemeleri için mescidi kullanmalarına izin vererek günümüz Müslümanlarına bu mekânların toplumu ilgilendiren her türlü aktivite için kullanılabilceği mesajını vermektedir.

13. Toplumun eğlenerek vakit geçirdiği diğer bir aktivite olan sportif faaliyetler noktasında da Hz. Peygamber daima teşvik edici olmuştur. O bu teşviki ile ashabının hem vücut olarak daha sağlıklı ve dinç olmasını sağlamak hem de onların eğlenmelerini ve hoşça vakit geçirmelerini temin etmek istemiştir.

14. Hz. Peygamber sportif eğlencelerde ashabının dikkat etmesi gereken hususları da belirlemiştir. Buna göre gerek rakip kişinin gerekse bu faaliyette kullanılan canlı varlıkların hayatlarına kastedilmemesi, yaralanmalarına izin verilmemesi gerekmektedir. Bununla birlikte hem sporun yapılmasında hem de seyrinde dini kurallara aykırı davranılmaması önemlidir. Spor müsabakasının yapılmasında şartların eşit olması, sonuca tesir eden hiçbir şeye tevessül edilmemesi elzemdir. Bu müsabakalar kumara, müşterek bahse konu olmamalıdır.⁴⁶

2.2) Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı

Hz. Peygamber dönemi toplumunda eğlence İslam öncesi kadar olmasa da önemli bir olguydu ve kendi şartları içerisinde renkli bir şekilde yaşanmaktaydı. Cahiliye döneminin sınır tanımaz bir halde ve fütursuzca yaşanan eğlence hayatı Hz. Peygamber’in çizmiş olduğu sınırlar çerçevesinde daha insanî bir özellik kazanmıştı. Düğün, bayram, sünnet gibi özel günler Hz. Peygamber döneminde de önemsenen zaman dilimleriydi. Bu zaman dilimlerinde çalgılı, şarkılı, danslı eğlencelerin yanında sportif yarışmalar da tertip edilmekte, meşhur şairlerin okumuş oldukları şiirler zevkle dinlenmekteydi. Bunun yanında ordunun sefere gidiş ve zafer kazanıldıktan sonraki dönüş anları da halkın eğlenceli vakit geçirdiği zamanlardı. İnsanlar günlük yaşamlarını kendileri için daha eğlenceli hale getirmek noktasında çaba sarf etmekteydi. Kervan yolculukları esnasında yolcuların sıkıntılarını hafifletmek, yolculuğa neşe katmak, kervanın düzenli

ashâb, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, I-IV, Beyrut 1412, IV, s. 1913; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi’s-sahâbe*, VIII, s. 119-120.

⁴³ En-Nûr, 24/3.

⁴⁴ Fâkihî, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. el-Abbâs, *Ahbâru Mekke fi kadîmi’d-dehr ve hadîsîh*, thk. Abdulmelik Abdullâh Düheş, I-VI, Beyrut 1984, V, s. 199-200; Taberî, *Teftîrû’t-Taberî*, XVIII, s. 71-73; İbn Ebû Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs, *Teftîrû’l-Kur’âni’l-Azîm*, thk. Es’ad Muhammed et-Tayyib, IX, Mekke 1417/1997, VIII, s. 2523.

⁴⁵ İsfahânî, *el-Egâni*, IV, s. 152; İbn Reşîk, Ebû Ali Hasan el-Ezdî el-Kayrevânî, *el-’Umde fi mehâsini’s-şî’r ve âdâbih*, thk. Muhammed Karkazân, I-II, Beyrut 1988, I, s. 92.

⁴⁶ Akyüz, “Asrı Saadette Spor”, s. 10-11.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

yürümesini sağlamak amacıyla söylenen şarkıları bu bağlamda değerlendirebiliriz. Ekonomik durumu iyi olan kimselerin kendi evlerinde de eğlenme maksadıyla cariyeye edindiklerini de görmekteyiz. İsfahânî'nin aktardığı rivayete göre, Medîneli Uhayha b. Cülâh'ın müzik aleti çalarak şarkı söyleyen Müleyke isimli cariyesi vardı.⁴⁷

İnsanlar özel günlerinde müzisyenliği ve dansçılığı meslek olarak edinen profesyonel oyuncu, şarkıcı ve çalgıcılar kiralayabilmekteydiler. Örneğin; Abdullah b. Abbâs, oğlunun sünnet merasimine iki oyuncu davet etmiş ve gösteri karşılığı her birisine dört dirhem vermiştir.⁴⁸ Hz. Peygamber düğün gibi özel günlerde insanların neşe ve eğlenmelerine katkıda bulunacakları cihetinden eğlence sektörünün vazgeçilmez unsurları şarkıcı ve çalgıcıların kiralanması konusunda tavsiyelerde de bulunmuştur. Profesyonel şarkıcı ve çalgıcılar eşliğinde yapılan umuma açık eğlence gösterilerine ahali teklifsizce katılabilmekte ve eğlenebilmekteydi. Bu dönemde sadece umuma yönelik eğlenceler tertip edilmemekte şahısların ev ve konaklarında özel misafirlere yönelik eğlenceler de yapılmaktaydı. Medîneli şair sahâbi Hassân b. Sâbit'in Fâri' diye bilinen köşkünde misafirlere müzik aleti eşliğinde şarkı söyleyen Sîrin isimli şarkıcı cariyesinin olduğu rivayet olunmaktadır.⁴⁹

Hz. Peygamber'in ister umumi ister hususi olsun toplumun eğlenme kültürüne müdahalesi onların alışageldikleri eğlenme usullerindeki aşırılığı ve İslam dışılığı törpülemek ile sınırlı kalmıştır. Hz. Peygamberin İslam dışı bulup anında müdahale ettiği şeylerin başında söylenen bazı şarkı ve nağmelerin içerikleri gelmektedir. Bu duruma örnek olarak şu hadiseyi verebiliriz: Hz. Peygamber Medîneli Benî Neccâr kabilesinden Rübeyyi' bint Mu'avviz'i düğününde ziyaret etmişti. Bu sırada gelin odasındaki iki şarkıcı kız Rübeyyi'in Bedir savaşında katledilen yakınlarının menkıbelerini anlatan şarkılar okumaktaydılar. Hz. Peygamberi görünce "yanımızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber var" diyerek onu bir insanda olamayacak özellikler ile aşırı övücü şarkılar söylemeye başladılar. Bunu duyan Allah resulü onları anında bu tip şarkılar söylemekten men etmiş ve az önce söylemiş oldukları şarkıları söylemelerini istemiştir.⁵⁰ Eğlence konusunda Hz. Peygamber'in dönemindeki insanları uyardığı bir başka unsur içki idi.⁵¹ Nitekim içkinin haram kılınmasının akabinde bu uyarı, yapılmaması hususunda kesinlik kazanan bir emir halini almıştır. Bu bağlamda o, cahiliye döneminin önemli bir eğlence mekânı olan meyhanelere içki ve fuhşiyata davet çıkardığı için cephe almış bu yerlerin kendi zamanında faaliyet göstermelerine kesinlikle izin vermemiştir. Buna rağmen kaçak bir şekilde meyhane işletenlerin olduğuna dair, rivayetlerde ipuçları bulabilmekteyiz. Amr b. Kurre isimli bir şahsın Hz. Peygamber'e gelerek ailesinin geçimini sağlamak için eğlence mekânlarında def çalıp şarkı söylediğini anlattığı ve ondan fuhşa yol açmayacak şekilde bu mesleği sürdürmesi konusunda kendisine müsaade etmesini istediği şeklindeki rivayet bu bağlamda değerlendirilebilir.⁵² Hz. Ömer'in Tâifli Ruveysid es-Sekaffî'nin meyhaneye çevirdiği Medine'deki evinde bulunduğu şarap kırbalarını yaktığına dair rivayetler⁵³ Hz. Ömer döneminde meyhane işleten bu tip insanların Hz. Peygamber döneminde de var olabileceğinin başka bir kanıtı olabilir. İnsanların eğlenme ve hoşça vakit geçirme adı altında gayri meşru bir şekilde cariyelerle birlikte olmalarına ve efendilerin cariyelerini insanları eğlendirme maksadıyla fuhşa zorlamalarına da Hz. Peygamber şiddetle karşı çıkmıştır. Hz. Peygamberin bu tasvip ve reddetmeleri ile birlikte Müslümanlar yeni kabul ettikleri

⁴⁷ İsfahânî, *el-Eğânî*, XV, s. 39.

⁴⁸ Fâkihî, *Ahbâru Mekte fi kadîmi'd-dehr ve hadîsîh*, III, s. 23; İbn Kuteybe, *'Uyûnü'l-ahbâr*, I-IV, Beyrut trz., I, s. 322.

⁴⁹ Mufaddal b. Seleme, *el-Melâhî*, s. 10; İsfahânî, *el-Eğânî*, XII, s. 84; İbn Abdürabbîh, *el-Ikdü'l-ferid*, VI, s. 8.

⁵⁰ İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, VIII, s. 447; Buhârî, "Nikâh", 49; İbn Mâce, "Nikâh", 21; Ahmed b. Hanbel, VI, 359-360.

⁵¹ Buhârî, "Musâkât", 13; "Talâk", 11; "Meğâzi", 12; Müslim, "Eşribe", 1; Ahmed b. Hanbel, I, 142.

⁵² Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, VIII, s. 51; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, III, s. 396; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, IV, s. 672.

⁵³ İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, III, s. 282; V, s. 55; İbn Şebbe, *Târihu'l-Medîneti'l-Münevvere*, I, s. 153; Ebû Ubeyd, *Kitâbu'l-Emvâl*, s. 185-186; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, II, s. 500.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

inanç sisteminin kendilerine, birlik ve beraberliklerinin en büyük pekiştiricilerinden birisi olan eğlenme aktivitelerini en az eski günlerdeki kadar renkli bir biçimde kutlama imkânı tanıdığını görmüşlerdir. Hz. Peygamberin Kurban bayramında Minâ'da Hz. Âişe'nin yanında def çalıp Eyyâmü'l-Arap'tan Buâs gününe dair şarkılar söyleyen iki şarkıcı kızı azarlayan sadık dostu Hz. Ebu Bekir'i: "Bırak ey Ebû Bekir, her kavmin bayramı var, bu da bizim bayramımızdır" diye ikaz etmesi toplumun bu konudaki hassasiyetini bildiğinin ve onların rahat hareket etmelerini sağlamak istediğinin bir kanıtını teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber'in teşekkül ettirmiş olduğu İslam toplumunda eğlence hayatının önemli bir figürü olan musiki sadece bayram, düğün ve sünnet gibi özel merasimlerde icra edilmemekteydi. Aksine sosyal hayatın eğlence dışı faaliyetlerinde de musiki önemli bir kültürel unsur olarak yer almaktaydı. Örneğin; seferden dönen ordunun karşılanma törenlerinde hem askerlerin hem de halkın moral motivasyonunu yükseltmek, onların neşe ve sevinçlerini arttırmak, halkın birlik ve beraberliğini kuvvetlendirmek amacıyla musikiye çok sık başvurulmaktaydı. Siyahî bir cariye Hz. Peygamber'in ve ordusunun savaştan sağ-salim Medine'ye döndüğü takdirde def çalıp şarkı söyleyeceğini adadığını ve daha sonra bu adağını yerine getirdiğini böylece insanların moral motivasyonunu yükselttiğine dair rivayeti bu bağlamda değerlendirebiliriz.⁵⁴ Öte yandan cahiliye döneminde hem deve kervanlarının daha intizamlı bir halde yolculuk etmelerini sağlayan hem de uzun süren kervan yolculuklarını sefere iştirak edenler açısından neşeli ve eğlenceli bir hale getiren hüdâ ismindeki nağme türü bu dönemde de kervan yolculuklarının vazgeçilmezleri arasındaydı. Güzel sesiyle meşhur olan sahabeden Berâ b. Mâlik⁵⁵ ve Habeş menşeli siyahî köle Enşece⁵⁶ yolculuk sırasında hüdâ söyleyerek develeri coşturmasıyla meşhur hâdiler arasındaydı.

Eğlence sektörünün aktörlerine baktığımızda cahiliye döneminden gelen uygulamanın devam ettiğini görmekteyiz. Hz. Peygamber döneminde de şeref ve haysiyetlerine düşkün Araplar, kendi ailelerinden ve akrabalarından herhangi bir hür kadının, izleyicilerini etkilemek için süslenmesini ve böylelikle şehvetin odak noktasını oluşturmasını istememelerinden dolayı onların, bünyesinde bu tip hususiyetleri barındıran müzisyenlikle uğraşmasını kabul etmemekteydiler. Bundan dolayı vurmaları, üflemeli ve telli müzik aletleri eşliğinde gerçekleştirilen musikinin *sinâd* ve *hezic* gibi türlerinin icracıları bu dönemde de çoğunlukla cariyeler müzisyenlerdi. Bu müzisyen cariyelerin büyük bir kısmı toplumun ileri gelenlerine ait cariyelerdi.⁵⁷ Bu dönemde erkek müzisyenlere nadir rastlanılmaktaydı. 10/631 yılında Zeyd el-Hayl'ın başkanlığında Medine'ye gelen Tay kabilesi heyetindeki Mâlik b. Cübeyr et-Tâî'yi onlara örnek olarak verebiliriz.⁵⁸ Erkekler, icra ettikleri görsel sanatlarıyla izleyicileri eğlendiren dansçı veya oyuncular olarak Hz. Peygamber dönemi eğlence hayatında görev almaktaydılar. Müzik sektörünün bayanlardan üstelik cariyelerden oluşması ister istemez gayri ahlaki ve nahoş durumların yaşanmasına da zemin hazırlamaktaydı. Nitekim bazı efendiler şarkıcı cariyelerini veya diğer cariyelerini kendilerini beğenen erkeklerle fuhuş yapmaya zorlamaktaydılar.

Hz. Peygamber döneminde insanları eğlendirme maksadıyla sahne alan oyuncu ve dansçıların kökenlerine baktığımızda onların da tıpkı şarkıcılar gibi toplumun genellikle köle kesimlerinden oluştuğunu görürüz. Afrika menşeli siyahî insanların çok mahir oldukları bu alanda

⁵⁴ Tirmizî, "Menâkib", 17; Dârimî, "İman", 22; Ahmed b. Hanbel, V, 353, 356.

⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, III, 254; Beyhakî, X, s. 227; İbn Abdülber, *el-İsti'âb fi ma'rifeti'l-ashâb*, I, s. 140; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, I, s. 119.

⁵⁶ Buhârî, "Edeb", 116; Müslim, "Fadâil", 70-72; İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-kübrâ*, VIII, s. 430-431; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, I, s. 119; Azizova, s. 427.

⁵⁷ Ahmed Muhammed Havfi, *el-Mer'e fi ş-şi'ri'l-Câhilî*, Kahire trz., s. 564; Azizova, s. 433.

⁵⁸ İsfahânî, *el-Eğânî*, XVII, s. 250; İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, V, s. 721.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

piyasanın hâkimi genellikle Habeşliler idi.⁵⁹ Onların aktif olarak rol aldıkları birçok oyun kaynaklarda yer almaktadır. Bilgilere göre Habeşli dansçılar Hz. Peygamber'in ve muhacirlerin Medîne'ye girişini kutlama maksadıyla sahne aldıkları gibi özel günlerde de sahne almışlardır.⁶⁰ Konu ile ilgili rivayetlerde ilgi çeken şeylerden birisi oyunların sergilendikleri yer ile seyirci profilidir. Hz. Peygamber Habeşli dansçılar için oyun yeri olarak Mescid-i Nebevî'yi belirlemiştir. Bu tavır İslami değerleri yaşama noktasında onun engin hoş görüşünü gözler önüne serdiği gibi mescidin fonksiyonuna bakış tarzını da ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber'in oyuncularını mescitten çıkarmaya çalışan Hz. Ömer'i "Erfede oğullarını engelleme"⁶¹ sözleriyle uyarmasını Hz. Ömer'in şahsında ümmetine bir mesajı olarak algılamak gerekmektedir. Mesaj gayet açıktır: Mescitler ibadet yerleri olmasının yanında ümmetin bir ve beraber olma hissini üzüntüde ve sevinçte iliklerine kadar hissedecekleri mekânlardır. Mescitleri bu bağlamda değerlendirmek onları günümüz insanı ile daha barışık hale getirecek ve onların doluluk seviyelerinin daha şuurulu bir şekilde artmasına yardımcı olacaktır. Mescid-i Nebevî'de icra edilen söz konusu oyunların seyirci potansiyeli sadece erkeklerden oluşmamaktaydı. Bayanlar da bu oyunları kendi şartları içerisinde rahatlıkla izleyebilmekteydiler. Nitekim Hz. Peygamber'in "Eğlenceye düşkün genç kızların durumunu takdir edin, anlayış gösterin"⁶² hadisini bu duruma Allah resulünün vermiş olduğu bir onay şeklinde anlamamız gerekmektedir. Bu konuda bayanların örnek aldığı kişi Hz. Aişe idi. Zira o, Hz. Peygamber'in izin vermesiyle bir bayram günü onun omuzları üzerinden Habeşlilerin harbe ve kalkan aracılığıyla sergiledikleri oyunu doyasıya izlemiştir.⁶³ Bunu destekler mahiyetteki bir başka rivayette ise, bir bayram günü milli oyunlarını icra eden bir Habeşli kadını gören Hz. Peygamber, Hz. Aişe'yi onu seyretmeye çağırmıştır.⁶⁴

Hz. Peygamber dönemi eğlence hayatının bir diğer boyutunu sportif faaliyetler oluşturmaktaydı. Fizik kondisyonun kuvvetliliğine, yapılan spor dalındaki mahirliğe ve mücadele gücüne dayanan bu faaliyetler özel günlerde düzenlendiği gibi normal zaman dilimlerinde de düzenlenebilmekteydi. Spor faaliyetlerinde Hz. Peygamber'in İslam toplumuna yerleştirmeye çalıştığı bir takım düsturlar bulunmaktaydı ki, bunlar günümüz spor etiğinin oluşmasına ışık tutar mahiyettedir.⁶⁵ Bu düsturları şöyle özetlemek mümkündür: Spor müsabakalarında rakibe saygı duyma, ona değer verme, oyunu kurallara göre oynama, hırslarına yenik düşmeden centilmence mücadele etme, rakibine bilinçli ve kasıtlı olarak fizyolojik ve psikolojik zarar verecek her türlü eylemden kaçınma, gereksiz yere hiçbir canlı varlığa zarar vermeme, sevgi, kardeşlik, hoşgörü, saygı, dürüstlük ve özveri gibi kavramları toplum hayatına kazandırma, birlik ve beraberliği perçinleme, müsabakaları eşit şartlarda yapma, sonuca tesir eden hiçbir şeye tevessül etmeme, müsabakaları kumara ve müşterek bahse konu yapmama vb.

Hz. Peygamber dönemi İslam toplumunun hem bizzat yapmaktan hem de izlemekten zevk aldığı sportif eğlencelerin başında güreş gelmektedir. Kaynaklar bizzat Hz. Peygamber'in Rukane isminde dönemin en ünlü pehlivanı ile güreştiğinden, onun sırtını üç kez yere getirdiğinden

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, III, 152; İbn Hibbân, Ebü'l-Hasan Alâeddin Ali b. Balaban b. Abdullah, *Sahihu İbn Hibbân*, thk. Şu'ayb el-Arnaût, I-XVIII, Beyrut 1414/1993, XIII, s. 179.

⁶⁰ Ebü Ubeyd, *Garibu'l-hadis*, IV, s. 331; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fi garibi'l-hadis ve'l-eser*, II, s. 305. Buhârî, "İdeyn", 2; "Cihâd", 81; Müslim, "İdeyn", 19; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XXIII, s. 179; Buhârî, "İdeyn", 2.

⁶¹ Buhârî, "İdeyn", 25; Ahmed b. Hanbel, II, 540; Nesâî, "İdeyn", 35.

⁶² Kettânî, *et-Teratibul-İdariyye*, s. 144.

⁶³ Buhârî, "İdeyn", 2; "Cihâd", 81; Müslim, "İdeyn", 19; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XXIII, s. 179.

⁶⁴ Bedreddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed el -Aynî, *Umdetu'l-kari şerhi Sahihi'l Buhari*, Daru İhyâi't-Terâsil Arabî, Beyrut, trz., III, s. 358

⁶⁵ Sporda etik kavramı için bkz: Hasan Tanrıverdi, "Spor Ahlakı ve Şiddet", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, volume 5 issue 8, p. 1071-1093, December 2012, s. 1080-1083.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

bahsetmektedirler.⁶⁶ Ayrıca Hz. Hamza, Hz. Ömer ve Hz. Ali pehlivanlıkları ile ün yapmış sahabilerdi. Bu dönemde güreş sadece eğlence maksadıyla yapılan bir sportif faaliyet değildi. O ayrıca delikanlılık çağındaki sahabilerin orduya katılabilmek için kendilerini ispatlama aktivitesi olarak da yapılmaktaydı. Gençlerin seferlere katılmak için kendilerinden büyük kişilerle cansiperane yapmış oldukları bu güreş müsabakaları diğer kişiler tarafından zevkle izlenmekteydi.⁶⁷

At ve deve gibi hayvanların yarış müsabakaları da İslam toplumunun hoşça vakit geçirdikleri sportif faaliyetler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu müsabakalar için özel alanlar bile belirlenmiştir. Kaynakların ifadelerine göre yarış atı sınıfına girmeyen atlar genellikle bir mil uzunluğundaki Seniyyetu'l-Veda ile Beni Zureyk mescidi arasında yarışmaktaydılar. Yarış atları ise 6–7 mil uzunluğundaki Hafya ile Seniyyetu'l-Veda arasında yarışmaktaydılar.⁶⁸ Bu yerlerin dışında diğer başka geniş alanlar da bu iş için kullanılabilmekteydi. At yarışları Hz. Peygamber'in bizzat önemseydiği ve izlemekten hoşlandığı müsabakalardı. O, bu yarışları dikkatle takip eder, hakemlik yapar, kazananları belirler ve ödüllendirirdi.⁶⁹ Söz konusu yarışlar o kadar iddialı geçmektedir ki bir seferinde varış çizgisini birden fazla at aynı anda geçmiş günümüzde uygulanan fotofiniş uygulaması o dönemde tabiatıyla olmadığından dolayı her biri galip ilan edilip aynı düzeyde ve miktarlarda ödüllendirilmişlerdir.⁷⁰ At yarışları müsabakalarında zaman zaman tatsız kazalar da yaşanabilmekteydi. Bu kazalardan birisi Abdullah b. Ömer'in başına gelmiştir. O katılmış olduğu bir müsabakada atından düşmüştü.⁷¹ Deve yarışları da en az at yarışları kadar heyecanla takip edilmekteydi. Bu yarışlara Hz. Peygamber, devesi Abdâ'yı da dâhil ederdi.⁷² At ve deve yarışlarını bu kadar ilgiyle takip eden Hz. Peygamber hayvanların birebir zarar gördükleri dövüş müsabakalarına kesinlikle cevaz vermemiştir.⁷³

Hayvanların birbiriyle yarış müsabakaları ahalinin hoşça vakit geçirdikleri tek faaliyetler değildi. Bunun yanında şahıslar arasındaki yarışlar da bir o kadar eğlenceli geçmekteydi. Seleme b. Ekvâ ile Ensar'dan bir başka sahibinin yapmış oldukları yarışı bu bağlamda zikretmemiz mümkündür. Öte yandan Hz. Ali gibi hızlı koşmasıyla meşhur birçok sahabe ismi rivayet olunmaktadır.⁷⁴ Kaynakların vermiş oldukları bir başka bilgiye göre Hz. Peygamber ile hanımı Hz. Aişe'nin hoşça vakit geçirmelerine neden olan aktiviteler arasında birbirleriyle yapmış oldukları koşu faaliyetleri de vardır.⁷⁵ Ayrıca Hz. Peygamber'in seferlerde askerler arasındaki monotonluğu gidermek, ortama neşe ve heyecan katmak amacıyla gençler arasında yarışlar düzenlediği de anlatılan hadiseler arasındadır.⁷⁶

Hem bir savaş hazırlığı, hem de spor ve eğlence faaliyeti olarak düşünülen okçuluk da önemli bir aktivite idi. Bu durumu Hz. Peygamber'in “Çocuklarınıza ok atmayı, ata binmeyi ve yüzmeyi öğretiniz”⁷⁷ hadisi gayet iyi açıklamaktadır. Ayrıca kaynaklarda geçen şu hadise Hz. Peygamberin okçuluğa verdiği önemi gösterdiği kadar ashab arasında bu spor dalının ne kadar

⁶⁶ Belazurî, *Ensâb*, s. 337–338; Serahsî, *Şerhu's-siyerü'l-kebir*, s. 179–180; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çev. Salih Tuğ, I-II, İstanbul 1990, s. 103–104; Kettânî, *et-Teratibul-idariyye*, s. 157

⁶⁷ İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, s. 560 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, s. 1076; Akyüz, “Asr-ı Saadet'te Spor” *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, IV, s. 376.

⁶⁸ Buhârî, “Cihâd” 56, 83, 84, 85; Akyüz, “Asr-ı Saadette Spor”, s. 9.

⁶⁹ Ebû Dâvûd, “Cihâd” 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11/5, 55, 91

⁷⁰ Ebû Dâvûd, “Cihâd” 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11/5, 55, 91

⁷¹ Buhârî, “Cihâd”, 56/56, 57, 83, 84; Tirmîzî, “Cihâd”; 22; Nesâî, “Bey”; 12–13

⁷² Buhârî, “Cihâd” 56/59; Nesâî, “Hayl” 4;87

⁷³ Ebû Dâvûd, “Cihâd” 51; Tirmîzî, “Cihâd” 30

⁷⁴ Akyüz, “Asr-ı Saadette Spor”, IV, s. 379.

⁷⁵ Ebû Dâvûd, “Cihâd” 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI/264; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, s. 1076

⁷⁶ İbn Hacer. *el-İsâbe fi temyîzi's-sahâbe*, III, s. 311.

⁷⁷ Ebû Dâvûd et-Tayalîsî, *Müsned*, 2096

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

yaygın bir şekilde yapıldığını da göstermektedir: “Eslem kabilesinden bir grup ok atışırken, Hz. Peygamber, yanlarından geçti ve: “Ey İsmailoğulları! Haydi, ok atınız. Sizin babanız da mahir bir ok atıcısıydı. Bu yarışta ben de Seleme b. Ekva tarafındayım” buyurdu. Hz. Peygamber’in bu sözü üzerine, karşı takımın okçuları duraksadılar. Allah resulü onlara: “Ne oldu ki ok atmıyorsunuz?” diye sordu. Onlar: “Ya Rasûlullah siz, karşı takımdayken, biz nasıl ok atarız?” cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Haydi atın! Ben hepinizle beraberim” buyurdu.”⁷⁸ Bu dönemde zevkle izlenen mızrak oyunları da bir başka spor aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁹

Hz. Peygamber dönemi İslam toplumunda insanların yapmaktan zevk aldıkları bir faaliyet de ağırlık kaldırmadır. Bu şekilde onlar güçlerini birbirlerine göstermeye çalışmaktaydılar. Onların bu aktivitelerine Hz. Peygamber de zaman zaman tanıklık etmekteydi. Konuyla ilgili bir rivayete göre bir gün büyük bir taşı yerden kaldırma yarışına giren bir insan topluluğuna rast gelen Hz. Peygamber bir müddet onları seyretmiş, yaptıklarının kötü bir şey olmadığını söyleyerek yaptıklarına cevaz vermiştir.⁸⁰

Avcılık bir başka spor aktivitesi olarak dikkat çekmektedir. Bu aktivite Hz. Peygamber’in bazı düzenleme ve yasaklarının ardından canlı bir şekilde yapılmaktaydı. Konu ile ilgili onun koymuş olduğu yasaklar arasında ihramlı iken avlanmama, ehli eşek etinin yasaklanması, av kastı olmaksızın canlı hedefler üzerinde yarışılmaması, bitkilere zarar verilmemesi gibi hususlar vardır.⁸¹ Bu hususların dışında av köpeği, doğan, ok, mızrak vb. av hayvan ve aletleriyle avlana bilinmekteydi. Su ürünlerinin avlanması da bu dönemde yapılan önemli av aktiviteleri arasındaydı. Bu bağlamda Medine civarında bulunan göl ve su birikintilerinde bol miktarda iyi cins balık avlanmaktaydı. Konuyla ilgili, kaynaklarda birçok rivayet vardır. Örneğin; Hz. Peygamber Akabe körfezinde bir bölgede yaşayan Maknâ halkına, avladıkları balıkların dörtte birini vergi olarak yüklemiştir.⁸² Bir başka rivayete göre bir sefer esnasında yiyecek sıkıntısı baş gösterince, okyanus balıklarından olan anber (balina) balığının etinden yenilmiş, hatta Medine’ye dönülünce Hz. Peygamber’e de ikram edilmiştir.⁸³

Yukarıda zikrettiğimiz sportif faaliyetlerin yanında bu dönemde halkın rağbet gösterdiği, hatta bu konuda Hz. Peygamber’in bizzat teşvik ettiği bir aktivite daha vardır ki o da yüzmektir. Allah resulü bu konuda şöyle demektedir: “Çocuklarınıza ok atmayı, ata binmeyi ve yüzmeyi öğretiniz.”⁸⁴ Günümüzdeki futbol karşılığına gelebilecek bir oyun türü olan ve cahiliye döneminde bayağı yaygın olan kurrek de insanların eğlendiği bir spor aktivitesi idi.⁸⁵ Hz. Peygamber dönemi ile ilgili kaynaklarda bu oyunun şekli ve yöntemiyle ilgili ayrıntılı bir malumat bulunmamaktadır.⁸⁶ Ancak Hz. Peygamber’in yasaklamadığı cahiliye döneminin bu popüler oyununun İslamî dönemde de oynandığını düşünmekteyiz.

Hz. Peygamber dönemi eğlence hayatında çocuklar arasında oynanan oyunların ayrı bir yeri vardır. Örneğin; çelik çomak oyunu yetişkinler arasında da oynanan bir oyundu.⁸⁷ Çocukların ve bazen de büyüklerin hem eğlendikleri hem de toplu halde yaşamının kurallarını öğrenip

⁷⁸ Zebidî, *Tecrid-i Sarih*, IX, s. 133–134, no: 1386; Akyüz, “Asrı Saadette Spor”, s. 9.

⁷⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, s. 1075

⁸⁰ İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye, *el-Furûsiyye*, s. 5; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/1075–1076

⁸¹ Maide, 5/1; Zebidî, *Tecrid-i Sarih*, XII/3–4; Müslim, “Sayd” 60; Tirmizî, “Sayd”, 9

⁸² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, s. 604–605

⁸³ Buhârî “Megâzî”, 64/65, 72/12; Müslim, “Sayd” 34/11–18; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, s. 1061–1062; Akyüz, “Asrı Saadette Spor”, s. 10.

⁸⁴ Ebû Dâvûd et-Tayalisi, *Müsned*, 2096.

⁸⁵ Fakihî, s. 9-10; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, s. 844.

⁸⁶ Akyüz, “Asrı Saadette Spor”, IV, s. 380.

⁸⁷ Zevzenî, *Şerhu'l-Mu'allakât*, Beyrut 1853, s. 89; Hatîb et-Tebrîzî, Hatîb et-Tebrîzî, *Şerhu'l-Kasâ'idil-'aşr*, Beyrut 1985, s. 287.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

sosyalleştikleri bu oyunları şu şekilde sıralamak mümkündür: "Azm-i vaddah": Bir çeşit kemik bulma oyunudur. İki grup oluşturan çocukların oynadığı bu oyunda belirlenen bir yerden fırlatılan kemik her bir gruptaki çocuklar tarafından bulunmaya çalışılmaktaydı. Bu oyunda kemiğin olabildiğince uzağa atılması esastı zira onu bulan grup bulamayan grubun elemanları tarafından kemiğin bulunma noktasından atılma yerine kadar sırtta taşınmaktaydı. Oyunun oynanma zamanı, gündüzlerin çok sıcak olmasında dolayı genellikle akşam saatleriydi. Kaynakların ifadelerinden Hz. Peygamber'in de çocukluğunda bu oyunu oynadığını anlamaktayız.⁸⁸ "Fiyâl": Bu oyun kumluk bir arazide oynanmaktaydı. Önce küçük bir kum yığını oluşturulmakta bu yığının içerisine bir nesne saklanmaktaydı. Daha sonra kum yığını ikiye bölünmekte ve saklanan nesnenin hangi bölümde olduğu bulunmaya çalışılmaktaydı.⁸⁹ "Lu'betü'd-dab": Kumluk arazide oynanan bir diğer oyun çeşidi de lu'betü'd-dab ismi verilen oyundu. Bu oyunda araziye bir hayvan resmi çizilirdi. Çizilen hayvan genellikle keler olurdu. Çizilen hayvanın herhangi bir organı işaretlenip ebe olan çocuk sırtı dönük bir şekilde bu organın hangi organ olduğunu bulmaya çalışırdı.⁹⁰ "Celahik": Günümüzde oynanan bilye oyununa benzer bir oyun idi. "Aşık": Bir çok bölgemizde günümüzde dahi oynanan bu oyun aşık ismi verilen bir kemik parçası ile oynanmaktaydı. "Küve": çelik çomak oyunu gibi sopa ile oynanan bir oyun çeşidiydi. Bu oyunların yanında çocukların oynamaktan zevk aldığı saklambaç, salıncağa binme, kovalamaca gibi oyunlar, kızların çok sevdiği çaput ve tahtadan yapılmış olan bebeklerle oynanan oyunlar da burada zikredilmesi gereken oyunlardandı.⁹¹

Sonuç

Siyer-i Nebi içerisinde eğlence konusu ile ilgili uygulamaların tespitinin yapılması elzemdir. Zira İslam toplumunda, eğlenme adı altında icra edilen fakat Allah resulünün tasvip etmediği uygulama ve faaliyetlerin yanı sıra İslam adı altında ortaya konan ancak Hz. peygamber dönemi eğlence biçimi ile hiçbir surette ilişkisi olmayan aktiviteler de görülmektedir. İslam toplumundaki bu tezdin giderilmesi ancak Hz. Peygamber dönemi eğlence hayatının her şeyi ile ortaya konulması ile mümkün olabilir.

Her konuda olduğu gibi eğlence konusunda da ümmetin en önemli örnek ve önderi olan Hz. Peygamber'in atmış üç yıllık hayat serüveni incelendiğinde onun, bütün Müslümanların kolayca hayatlarında tatbik edecekleri bir tutum ve yaşantı içerisinde olduğu görülmektedir. Her şeyden önce o, eğlenme ve dinlenmeyi insan için temel ihtiyaç kabilinden değerlendirmektedir. Ona göre bir insan nasıl ki, acıktığı ve susadığı zaman yemek ve su ile bu ihtiyacı gideriyorsa beden ve zihnen yorgunluk hissettiğinde de rahatlama ihtiyacını giderme sadedinde meşru ölçüler dairesinde eğlenme ve dinlenme aracını kullanmalıdır. Hz. Peygamber İslam Dini'ne yakışan bir yaşantı bağlamında ashabının önceki yaşamını yeniden düzenlediği için elbette eğlence mevzunda da birtakım düzenleme ve sınırlamalar yapmıştır. O, yapmış olduğu düzenleme ve sınırlamalarında içerisinde yaşadığı toplumun sosyokültürel durumunu dikkate almıştır. Toplumun gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda kararlar almış, uygulamalar yapmıştır. Hz. Peygamber bireyleri gerek mutlu gerekse acılı anlarında bir arada tutan İslam'a uygun adetlerin devamına son derece önem verdiğinden dolayı eğlence mefhumunun vazgeçilmezleri olan düğünlerle ilgili adetleri, dini bayramlardaki kutlamaları, orduyu sefer dönüşü karşılama merasimlerini yasaklamamış bilakis teşvik etmiştir. Bu bağlamda Hz. Peygamberin, insanların eğlenme esnasında çalgı aletlerine, musikiye ve şarkıcılara yer vermelerine izin vermiş olduğu incelemiş olduğumuz rivayetlerin ışığında görülmektedir. Hatta Hz. Peygamberin düğün, bayram, sünnet gibi özel günlerde insanları

⁸⁸ Cahiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, (thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn), VI, Kahire 1356/1937, s. 145.

⁸⁹ İmruülkays, v.dğr., *Yedi Askı: el-Mu'allaktü's-seb'a*, nşr.ve trc. Şerafeddin Yaltkaya, İstanbul 1985, s. 35; Zevzeni, *Şerhu'l-Mu'allakât*, s. 57 ; Hatib et-Tebrizi, *Şerhu'l-Kasâ'idil-'aşr*, s. 76- 77.

⁹⁰ Cahiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, VI, s. 146

⁹¹ Buhârî, "Edeb", 81; Müslim, "Fezâ'ilü' s-sahâbe" 81 ; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, VIII, s. 59, 61, 66; Bozkurt, "Eğlence", *DİA*, X, s. 484.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

eğlendirmek amacıyla bazı kişilerin (ki bunların geneli cariyelerden oluşmaktaydı) şarkıcılığı profesyonel meslek olarak seçmelerine müsaade ettiği de kaynakların rivayetlerinden çıkarılabilmektedir. Hz. Peygamber çalgı aletlerini onların yapıldığı tarzlardan ötürü yasaklamaktan ziyade onlardan çıkan musikinin İslam'ın özüne aykırı olup olmamasıyla ilgilenmekteydi. Nitekim Müslümanların gündelik hayatını bize aksettiren değerli kayıtların mevcut olduğu hadis literatürüne göre İslam'ın ilk dönemlerinde telli, vürmalı ve üfleli olmak üzere çeşitli musiki aletleri mevcuttu ve insanlar onlar vasıtasıyla çalınan şarkılar eşliğinde özel günlerinde eğlenmekteydiler. Bunun yanında Hz. Peygamber insanları eğlendirmek için farklı oyunlar sergileyen insanların hünerlerini sergilemelerine de izin vermiştir. Hatta onları bu konuda teşvik edip cesaretlendirmiştir. Oyunların sergilenmesine izin vermek istemeyen ashabına engel olmuştur. Hz. Aişe ile birlikte izleyerek, kadınların da bu tip eğlencelere iştirak edebileceklerinin mesajını vermiştir. Ayrıca Hz. Peygamber ashabının özel günlerde eğlenmelerini sağlayan oyuncuların oyunlarını sergilemeleri için mescidi kullanmalarına izin vererek bu mekânların toplumu ilgilendiren her türlü aktivite için kullanılabileceğini günümüz Müslümanlarına göstermiştir.

Hz. Peygamber eğlenme adı altında ashabının insan onuruna yakışmayacak tavır ve tutumlar içerisinde bulunmalarına hiçbir zaman izin vermemiştir. Bu bağlamda gerekli olan uyarıları yapmış ve meşru eğlenme şeklinin ne olduğunu ashabına göstermiştir. Yine o, eğlence adı altında İslâm'a ve kendisine dil uzatan, hakaret eden şarkıcılara ve bu tip unsurlar içeren şarkıların söylenmesine de asla müsaade etmemiştir. Böyle bir fiilin içerisinde yer alan kişileri en ağır şekilde cezalandırmıştır. Öte yandan Hz. Peygamber eğlence sektörünün en önemli mekânı olan ve cahiliye döneminin uzantıları arasında yer alan meyhanelere de, buraların içki tüketiminin ve fuhşiyata yönelik faaliyetlerin merkezleri olmaları hasebiyle hiçbir zaman sıcak bakmamış ve böyle yerlerin kendi döneminde çalışmaması hususunda elinden geleni yapmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber, cahiliye döneminde özel olarak faaliyette bulunan fuhuş evlerinde ve bazı kişilerin şahsi evlerinde efendileri tarafından cariyelerin eğlenmeye gelen erkeklere pazarlanma faaliyetlerinin kendi döneminde de devam ettirilmek istenmesine de şiddetle karşı çıkmıştır.

Toplumun eğlenerek vakit geçirdiği diğer bir aktivite olan sportif faaliyetler noktasında da Hz. Peygamber daima teşvik edici olmuştur. O bu teşviki ile ashabının hem vücut olarak daha sağlıklı ve dinç olmasını sağlamak hem de onların eğlenmelerini ve hoşça vakit geçirmelerini temin etmek istemiştir. Hz. Peygamber sportif eğlencelerde ashabının dikkat etmesi gereken hususları da belirlemiş ve bir anlamda günümüzde çok popüler olan spor ahlakının çerçevesini çizmiştir. Buna göre gerek rakip kişinin gerekse bu faaliyette kullanılan canlı varlıkların hayatlarına kastedilmemesi, yaralanmalarına izin verilmemesi gerekmektedir. Bununla birlikte hem sporun yapılışında hem de seyrinde dini kurallara aykırı davranılmaması önemlidir. Spor müsabakasının yapılmasında şartların eşit olması, sonuca tesir eden hiçbir şeye tevessül edilmemesi elzemdir. Bu müsabakalar kumara ve müşterek bahse konu olmamalıdır.

KAYNAKÇA

ABBASLI, Eldeniz, “Çocuk Eğitiminde Bayramların Rolü / The Role of Holiday in Children Education”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140 Volume 3/2 Spring 2008, www.turkishstudies.net, Doi Number:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.285> p. 1-11.

Abdu'l-Hay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye (Nizâmu'l-hükûmeti'n-nebeviyye)*, I-II, Beyrut, trz.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, Kahire 1313.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

- Ahmed Muhammed Havlî, *el-Mer'e fî's-şi 'ri'l-câhilî*, Kahire trz.
- AKDOĞAN, Bayram, "Bazı Ayet ve Hadisler Doğrultusunda, İslam Açısından Musiki Sanatının Değerlendirilmesi", *AÜİFD*, XXXIX, 1999, s. 379-392.
- AKYÜZ, Vecdi, "Asrı Saadette Spor", *Din ve Hayat TDV – İstanbul Müftülüğü Dergisi*, sa. 17, yıl. 2012, s. 7-11.
- , -----, "Asrı Saadette Spor", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, ed. Vecdi Akyüz, Ensar Neşriyat, I-IV, İstanbul 2007.
- Âlûsî, Ebû'l-Me'âlî Cemâleddîn Mahmûd Şükrî b. Abdullah b. Mahmûd, *Büluğü'l-ereb fî ma'rifeti ahvali'l-'Arab*, thk. Muhammed Behcet el-Eseri, I-III. Beyrut trz.
- APAYDIN, H. Yunus, "Mûsiki/Fıkıh", *DİA*, XXXI, 261-263.
- ASKERÎ, Ebû Hilâl Hasan b. Abdullah b. Sehl, *el-Evâil*, Beyrut 1407/1987.
- AZİZOVA, Elnure, *Hz. Peygamber Döneminde Çalışma Hayatı ve Meslekler*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- Bedreddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed el -Aynî, *Umdetu'l-kâri şerhi Sahîhi'l Buharî*, Daru İhyâi't-Terâsil Arabî, Beyrut, trz.
- BELÂZURÎ, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbu'l-eşraf*, thk. Muhammed Hamidullah, I, Kahire 1959.
- BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâhir Atâ, I-X, Mekke 1994.
- BOZKURT, Nebi, "Eğlence", *DİA*, X, s. 483-488.
- , -----, *Hadiste Folklor-Eğlence*, İstanbul 1997.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, *el-Câmi 'u's-Sahîh*, I-VIII, İstanbul 1992.
- CÂHİZ, *Kitâbü'l-Hayevân*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn, IV, Kahire 1356/1937
- , "el-Kıyân", *Resâilu Câhiz*, thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn, I-IV, Kahire 1979.
- Cevad Ali, *el-Mufassal fî tarihi'l-'Arab kable'l-İslâm*, I-X, Beyrut 1980.
- DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. Fazl, *Sünenü'd-Dârimî*, I-II, İstanbul 1992.
- DÜZENLİ, Pehlül, "Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları", *Marife*, I/2, Konya 2001, s. 27-58.
- Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, *Müsned*, thk. Muhammed b. Abdul Muhsin et-Türk, I-IV, Hicr li't-Tıba'a ve'n-Neşr, Cizre 1999.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1992.
- Ebû Ubeyd, *Garibu'l-hadis*, thk. Muhammed Abdu'l-Mu'îd Hân, I-IV, Beyrut 1396.
- Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm el-Herevî el-Ezdî, *Kitâbü'l-Emvâl*, thk. Muhammed Amâre, Kahire 1989.
- FÂKİHÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. el-Abbâs, *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd-dehr ve hadîsîh*, thk. Abdulmelik Abdullâh Düheş, I-VI, Beyrut 1984.
- Farmer, *A History of Arabian Music*, London 1929.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

- GÜNGÖR, Erol, “ Eğlencenin Sosyal ve Psikolojik Yönü”, *Türk Edebiyatı*, Ağustos 1981, sayı 94, s. 14.
- GÜVENDİ, Sümeyra, *Fıkıhda Lehv (Oyun ve Eğlence)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.
- HAKKI İsmâil İbrâhim, *Esvâkü'l-'Arabi't-ticâriyye fî Şibhi'l-Cezîreti'l-'Arabiyye*, Amman 1423/2002.
- Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çev. Salih Tuğ, I-II, İstanbul 1990.
- Hatîb et-Tebrîzî, *Şerhu'l-Kasâ'idil-'aşr*, Beyrut 1985.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed el- Kurtubî en-Nemerî, *el-İsti'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, I-IV, Beyrut 1412.
- İbn Abdürabbih, Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî, *el-'İkdü'l-ferîd*, I-VII, Kahire 1969.
- İbn Ebû Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'Azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib, IX, Mekke 1417/1997.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Bağdâdî el-Hâşimî, *el-Muhabber*, thk. Ilse Lichtenstadter, Beyrut trz.
- İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, thk. Hurşîd Ahmed Fârûk, Beyrut 1985.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Bicâvî, I-VIII, Beyrut 1992.
- İbn Hamdûn, Ebû'l-Me'âlî Bahâeddîn Muhammed b. Hasan, *et-Tezkiretü'l-Hamdûniyye*, thk. Bekr Abbas - İhsan Abbas, I-X, Beyrut 1996.
- İbn Hibbân, Ebû'l-Hasan Alâeddin Ali b. Balaban b. Abdullah, *Sahîhu İbn Hibbân*, thk. Şu'ayb el-Arnaût, I-XVIII, Beyrut 1414/1993.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâleddîn Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakkâ ve dğr., Dımaşk-Beyrut 1424/2003.
- İbn Hurdazbih, Ebû'l-Kâsım Ubeydullah b. Abdullah, *el-Lehv ve'l-melâhî*, thk. Gattâş Abdülmelik Habeşe, Kahire 1984.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İmâdüddin İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Beyrut 1981.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, *el-Ma'ârif*, thk. Servet Ukkâşe, Kahire 1981.
- , *'Uyûnü'l-ahbâr*, I-IV, Beyrut trz.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvînî, *Sünenü İbn Mâce*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî, I-IV, Riyad 1984.
- İbn Manzûr, Ebû'l Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânu'l-'Arab*, I-XV, Beyrut trz.
- İbn Reşîk, Ebû Ali Hasan el-Ezdî el-Kayrevânî, *el-'Umde fî mehâsini's-şi'r ve âdâbih*, thk. Muhammed Karkazân, I-II, Beyrut 1988.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, nşr. İhsân Abbas, I-IX, Beyrut 1968.
- İbn Şebbe, *Târihu'l-Medîneti'l-Münevvere*, thk. Ali Muhammed Düdüdül - Yâsîn Saduddîn Beyân, I-II, Beyrut 1996.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali, *el-Muntazam fî târihi'l-mülûk ve'l-ümem*, I-XVIII, Beyrut trz.
 -----, *Garîbü'l-hadîs*, nşr. Abdulmutî Emîn el-Kal'acî, I-II, Beyrut 1985.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Halil Me'mun Şiha, I-V, Beyrut 1418/1997.
 -----, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs ve'l-eser*, thk. Tâhir Ahmed Zâvî, Mahmûd Muhammed Tenâhî, I-V, Beyrut 1399.
- İbnü'l-Kelbî, Ebü'l-Münzir İbnü's-Sâib Hişâm b. Muhammed b. Sâib el-Kelbî, *Cemheretü'n-Neseb*, thk. Naci Hasan, Beyrut 1986.
- İmruülkays, v.dğr., *Yedi Askı: el-Mu'allaktü's-seb'a*, nşr.ve trc. Şerafeddin Yaltkaya, İstanbul 1985.
- İSFAHÂNÎ, Ali b. Hüseyin b. Muhammed Ebü'l-Ferec, *el-Eğânî*, şrh. Abdülemir Ali Mihenna - Semîr Cabir, I-XXIV, Beyrut 1986.
- KÖTEN, Akif, "Asrı Saadette Eğlence ve Düğün", *Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam*, I-IV, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, IV, s. 409, 411.
- MESÛDÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürûcü'z-zeheb ve ma'âdinü'l-cevher*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, I-IV, y.y. 1964.
- Mufaddal b. Seleme, Ebü Talib Mufaddal b. Seleme b. Âsım, *el-Melâhî va esmâ'uhâ min kîbeli'l-mûsikâ*, thk. Gattâş Abdülmelik Habeşe, Kahire 1984.
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisabûrî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, I-V, İstanbul 1981.
- Nâsıruddîn el-Esed, *el-Kiyân ve'l-ğınâ' fî'l-asrı'l-Câhilî*, Beyrut 1988.
- RÂZÎ, Ebü Bekr Muhammed b. Zekeriyâ, *Muhtârü's-sihâh*, thk. Mahmûd Hâtır, Beyrut 1995.
- Sa'îd el-Efgânî, *Esvâku'l-'Arab fî'l-câhiliyye ve'l-İslâm*, Dimaşk 1960.
- Se'âlibî, Ebü Mansur Abdülmelik b. Muhammed b. İsmail, *Simârü'l-kulûb fî muzâf ve'l-mensûb*, thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, Kahire trz.
- Şevki Dayf, *eş-Şi'r ve'l-ğınâ fî'l-Medîne ve Mekke li-asri benî Ümeyye*, Kahire 1976.
- TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefî, I-XXV, Beyrut trz.
- TABERÎ, Ebü Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid, *Târihü't-Taberi: Târihü'r-rusûl ve'l-mülûk*, thk. Ebu'l-Fazl İbrahim, I-XI, Beyrut trz.
 -----, *Tefsîrü't-Taberî*, I-XXX, Beyrut 1405.
- TANRIVERDÎ, Hasan, "Spor Ahlakı ve Şiddet", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, volume 5 issue 8, p. 1071-1093, December 2012, s. 1080-1083.
- TEBRÎZÎ, Ebü Zekeriyâ el-Hatîb Yahyâ b. Ali b. Muhammed, *Şerhü'l-muallakati'l-aşri'l-müzehhebat*, haz. Ömer Faruk et-Tabba, Beyrut trz.
- TİRMİZÎ, Ebü İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1992.
- VÂKIDÎ, Ebü Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî, *el-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, I-III, Beyrut 1984.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/1 Winter 2015

ZEBÎDÎ, *Sahîh-i Buhârî, Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, çev. Kamil Miras, Ankara 1988.

Zevzenî, *Şerhu'l-Mu'allakât*, Beyrut 1853.

ZÜBEYRÎ, Ebû Abdullah Mus'ab b. Abdullah, *Nesebu Kureys*, thk. E. Levi Provençal, Kahire 1982.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

PIRLANTA, İ., Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/1 Winter 2015, p. 635-658, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7919>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

